

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Факультет психології

Кафедра соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

На правах рукопису

Гузій Христина Олегівна

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНКЛЮЗІЇ ІНОЗЕМНИХ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня: бакалавр

за спеціальністю 231 «Соціальна робота»

галузі знань 23 Соціальна робота

за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»

Рівень вищої освіти: перший

Науковий керівник :
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки
Васильєва-Халатникова Марина Олександрівна

Допустити до захисту в ДЕК

Кафедра соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

Завідувач кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

доктор педагогічних наук, професор

Чернуха Надія Миколаївна

(підпис)

Київ – 2023

Анотація до бакалаврської роботи на тему:
«Соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні»

Гузій Христини Олегівни

Адаптація іноземних здобувачів освіти закладу вищої освіти є складним, динамічним і багатокomпонентним процесом перебудови мотиваційної сфери, сукупність наявних умінь і навичок відповідно до нових умов життя та навчання. Тому завдання навчання – створити оптимальні умови для адаптації іноземних здобувачів вищої освіти, що сприятиме міжособистісному успіху, міжкультурне та професійне спілкування. Система соціально-педагогічної підтримки іноземних здобувачів вищої освіти є структурованим явищем. Окрім того факту, що іноземні здобувачі освіти належать до національних меншин і тому можуть бути піддані більшому ризику соціальної ізоляції та дискримінації, на жаль, іноді українська система вищої освіти працює таким чином, що іноземні здобувачі вищої освіти можуть стикатися ще з низкою додаткових викликів, які роблять їх ще більш вразливими.

Важливою соціально- педагогічною умовою адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього середовища університетів України є спеціально розроблена програма адаптації, яка ґрунтується на концептуальних положеннях адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до середовища закладів вищої освіти України; заходи, що спрямовані на забезпечення соціокультурної, соціально-психологічної, дидактичної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти.

Залучення іноземних здобувачів освіти до вищої освіти вимагає узгоджених зусиль для створення соціально-педагогічних умов, які б підтримували їхні унікальні потреби та вирішували виклики, що постають перед ними. Надаючи низку допоміжних послуг і програм, розробляючи інклюзивні навчальні плани та

практику викладання, а також постійно оцінюючи та вдосконалюючи ініціативи інклюзії, університети можуть створити сприятливе середовище, яке сприятиме успіху для здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: соціально-педагогічні умови, інклюзія, заклад вищої освіти, іноземний здобувач освіти.

Abstract of the bachelor's thesis on the topic:

"Socio-pedagogical conditions of inclusion of foreign students of higher education in Ukraine"

Guziy Christina

Adaptation of foreign students of higher education institutions is a complex, dynamic and multi-component process of restructuring the motivational sphere, the set of existing abilities and skills in accordance with the new conditions of life and study. Therefore, the task of training is to create optimal conditions for adaptation. foreign applicants, which will contribute to interpersonal success, intercultural and professional communication. The system of socio-pedagogical support for foreign students of education is a structured phenomenon. In addition to the fact that foreign students belong to national minorities and therefore may be exposed to a greater risk of social isolation and discrimination, unfortunately, sometimes the Ukrainian higher education system works in such a way that foreign students may face a number of additional challenges that make making them even more vulnerable. An important pedagogical condition for the adaptation of foreign students of education to the educational environment of Ukrainian universities is a specially developed adaptation program based on the conceptual provisions of the structural-functional model of adaptation of foreign students of education to the educational environment of higher educational institutions of Ukraine; measures aimed at ensuring socio-cultural, socio-psychological, didactic adaptation of foreign students of education.

Attracting foreign learners to higher education requires a concerted effort to create social and pedagogical environments that support their unique needs and address the challenges they face by providing a range of support services and programs, developing inclusive curricula and teaching practices, and continually evaluating and by improving

inclusion initiatives, universities can create an enabling environment that promotes success for all learners.

Key words: socio-pedagogical conditions, inclusion, institution of higher education, foreign student of education.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНКЛЮЗІЇ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	11
1.1 Зміст поняття «інклюзія», «інклюзія в закладі освіти» у вітчизняній та зарубіжній науково-прикладній літературі	11
1.2 Розуміння інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в освітньому середовищі	15
1.3 Особливості інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти (вітчизняний та зарубіжний досвід)	20
ВИСНОВОКИ ДО РОЗДІЛУ 1	<u>25</u>
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНКЛЮЗІЇ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	26
2.1. Потреби іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.....	26
2.2. Інклюзивні практики щодо іноземних здобувачів вищої освіти (на прикладах закладів вищої освіти України та світу).....	36
2.3. Хід та результати анкетування іноземних здобувачів вищої освіти в Україні	43
ВИСНОВОКИ ДО РОЗДІЛУ 2	<u>50</u>
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ІНКЛЮЗІЇ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	52
3.1. Соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні	52
3.2. Методичні рекомендації щодо організації соціально-педагогічних семінарів з адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.....	58

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	63
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. В останні роки в Україні зростає інтерес до інклюзивної освіти, яка спрямована на забезпечення доступності та рівності в освіті для всіх здобувачів освіти, у тому числі тих, хто потребує додаткової підтримки та допомоги. Інклюзивна освіта є важливою складовою розвитку суспільства, яка повинна надавати можливості всім людям, незалежно від їхніх особливостей та потреб. Проте, незважаючи на зусилля уряду, науковців та громадських організацій, інклюзивна освіта в Україні ще не досягла поставлених цілей і потребує подальшого вдосконалення.

У вітчизняній і зарубіжній науковій соціально-педагогічній літературі приділяється досить багато уваги проблемам адаптації здобувачів освіти до навчання у закладі вищої освіти. Так, у дослідженнях та інших розглянутих психологічні та соціально-педагогічні аспекти адаптації здобувачів вищої освіти і чинники, що на неї впливають (Г.Кайтукової, Т.Каткової, Т. Петриченко, С. Рунова, І. Сорокіної, Л.Щепотько тощо). Особливості феномену адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до навчання у новому освітньому середовищі вивчали як українські дослідники (О. Білоус, Н. Булгакова, М. Васильєва-Халатникова, А. Колупаєва, І. Сладких, Л. Токарук, І. Ярмошук, Н. Чернуха тощо).

Тема бакалаврського дослідження входить до плану науково-дослідної теми кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «**Потенціал сучасної соціальної педагогіки в контексті сучасних змін у соціалізації особистості**» (державний реєстраційний номер: 0123U102152; внутрішній реєстраційний номер: 22КФ016-02).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично дослідити соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.

Об'єкт дослідження – інклюзія іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.

Предмет дослідження – соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати зміст та особливості інклюзії іноземних здобувачів вищої в науковій та прикладній літературі.
2. Дослідити соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.
3. Розробити соціально-педагогічні семінари з адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.

Методи дослідження – для розв'язання визначених завдань і досягнення поставленої мети використовувався комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, зокрема, **загальнонаукові** (*опис, аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, конкретизація*) – із метою з'ясування стану розроблення досліджуваної проблеми в педагогічній, соціально-педагогічній, психологічній літературі; **метод анкетування** – для отримання достовірної інформації шляхом відповідей респондентів на конкретні запитання; **статистичний аналіз емпіричних даних**.

Бакалаврська робота має теоретико-методичне та прикладне значення щодо пошуку нових соціально-педагогічних технологій роботи з іноземними здобувачами вищої освіти в Україні. Одним із найбільш значущих напрямів подальших досліджень є розробка ефективних та інноваційних підходів до навчання іноземних здобувачів вищої освіти. Насьогодні, багато закладів вищої освіти досягли успіху у створенні інклюзивного середовища, все ще існує потреба в додаткових дослідженнях соціалізації іноземних здобувачів вищої освіти.

Структура наукової роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаних джерел (36

джерел), 1 додаток та містить 2 графіки, 6 рисунков. Повний обсяг наукової роботи – 68 сторінок, із яких 63 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНКЛЮЗІЇ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

1.1 Зміст поняття «інклюзія», «інклюзія в закладі освіти» у вітчизняній та зарубіжній науково-прикладній літературі

Поняття **інклюзії** (англ. inclusion – включення; франц. inclusif – той, хто включає в себе; лат. include – заключаю, включаю) – це процес активного включення в суспільні стосунки всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей [38, С.528]

Термін «інклюзія» вживається в контексті забезпечення рівних прав на освіту для всіх людей, незалежно від їх індивідуальних особливостей і потреб. Інклюзія в освіті передбачає створення умов для навчання та розвитку кожного здобувача вищої освіти.

Вперше термін «інклюзивна освіта» було вжито в Саламанкській декларації [3], прийнятій на Всесвітній конференції 1994 р. за підтримки ЮНЕСКО, згідно з якою інклюзивна освіта ґрунтується на певній системі принципів, а саме:

- кожна особа має унікальні особливості, інтереси, здібності й освітні потреби;
- усі здобувачі вищої освіти мають навчатися разом у будь-яких випадках, коли це виявляється можливим, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- заклади вищої освіти мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх здобувачів, узгоджуючи різні види і темпи навчання;
- заклади вищої освіти повинні забезпечувати якісну освіту для всіх, розробляючи відповідні навчальні плани, стратегії викладання, вживаючи організаційних заходів;

- здобувачі вищої освіти мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм в освітньому процесі;
- інклюзивна освіта – найефективніший засіб, що гарантує солідарність, співучасть, взаємодопомогу, розуміння між здобувачами вищої освіти [3]

Якість освіти пов'язана із задоволенням потреби кожної людини в ефективній соціалізації, тобто в набутих знаннях для побудови особистої, професійної та громадської діяльності в суспільному житті.

У зарубіжній науково-прикладній літературі поняття «інклюзія» розглядається як процес, спрямований на забезпечення рівних можливостей для участі в житті суспільства для всіх людей. У дослідженнях інклюзивної освіти іноземні науковці акцентують увагу на важливості педагогічного лідерства, а також забезпечення засобів підтримки та адаптації здобувачів освіти.

Зараз інклюзія є однією з ключових проблем освітнього середовища, яка активно досліджується в багатьох країнах світу. Наприклад, принципи інклюзії реалізуються в Європейському освітньому просторі.

У різних країнах світу інклюзивна форма освіти існує вже понад 50 років (Німеччина, Канада, Кіпр, Данія, Іспанія, США, Бельгія, Швеція, Велика Британія тощо).

Інклюзивна культура не може існувати без здобувачів освіти. Так, професор Стокгольмського університету Ульф Йонсон [3, С.6] вважав, що освіту можна назвати інклюзивною лише тоді, коли здобувач освіти включений в соціальне життя та освітню діяльність закладу освіти:

- 1) культура соціального середовища та освітньої діяльності закладу освіти;
- 2) культура життєдіяльності в закладі освіти;
- 3) культура академічної групи закладу освіти[14]

В Україні інклюзія є актуальною тема для досліджень із різних галузей науки, зокрема, права, педагогіки, психології, медицини тощо. Поняття «інклюзія» та «інклюзивна освіта» визначені в Україні як важливі напрями розвитку освіти.

Аналіз сучасних досліджень переконливо засвідчує, що вивчення інклюзивної освіти нині привертає особливу увагу науковців. Серед значущих напрямків – дослідження інклюзивної культури освітнього середовища. У наукових дослідженнях з інклюзивної освіти українські вчені акцентують увагу на принципах рівності, доступності, індивідуалізації навчання, участі здобувачів освіти у спільній освітній діяльності закладу освіти.

Інклюзивна освіта в Україні вже є реальністю, існує система нормативних актів, яка гарантує реалізацію права на якісну освіту для всіх здобувачів освіти.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-прикладної літератури свідчить про те, що інклюзія є актуальною темою, яка потребує подальших досліджень та розробки. Інклюзивна освіта має великий потенціал щодо побудови освітнього середовища в заклад освіти. Важливо зазначити, що реалізація ідеї інклюзивної освіти, як однієї з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку національної системи освіти, не означає згортання існуючої системи освіти.

Підсумовуючи, зазначимо, що поняття «інклюзія» та «інклюзивна освіта» широко досліджуються та обговорюються як у вітчизняній, так і зарубіжній науково-практичній літературі. Концепція інклюзії передбачає створення освітнього середовища, в якому всі здобувачі освіти, незалежно від їхніх відмінностей, мають можливість брати участь у всіх аспектах життя суспільства, включаючи освітнє середовище.

В Україні концепція інклюзії в освіті останнім часом привернула значну увагу, і було докладено багато зусиль для впровадження інклюзивних практик у закладах загальної середньої, професійної, вищої освіти. Однак, існує ще багато проблем, які необхідно вирішити, наприклад, недостатня підготовка та обізнаність педагогічних та науково-педагогічних кадрів, недостатнє фінансування та проблемна інфраструктура закладів освіти.

Однак, у міжнародній науково-прикладній літературі інклюзивна освіта є предметом дослідження науковців та практиків світу. Багато досліджень показали, що інклюзивна освіта має численні переваги для всіх здобувачів освіти, включаючи покращення академічної успішності, посилення соціальної інтеграції та покращення загального добробуту. Підкреслимо, що впровадження інклюзивних освітніх та соціальних практик може спричинити проблеми, такі як потреба в належних ресурсах та підтримці.

Підсумовуючи можна підкреслити, що інклюзія та інклюзивна освіта є важливими поняттями сучасного освітнього процесу в закладі освіти. Зростає усвідомлення важливості створення інклюзивного середовища для всіх здобувачів освіти, в тому числі для іноземних здобувачів освіти. Впровадження інклюзивних практик вимагає спільних зусиль між усіма зацікавленими сторонами, включаючи науково-педагогічних працівників, політиків, громади, щоб забезпечити всім здобувачам освіти рівний доступ до освіти та можливість повністю розкрити свій професійний та особистісний потенціал.

1.2 Розуміння інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в освітньому середовищі

Розуміння залучення іноземних здобувачів освіти до освітнього середовища закладу освіти відіграє важливу роль у підтримці їх академічного успіху та інтеграції в нове соціо-культурне середовище. Для іноземних здобувачів вищої освіти, які приїжджають до іншої країни для отримання освіти, можуть виникнути різноманітні перешкоди в процесі навчання та адаптації до нового соціального та освітнього середовища.

Підвищення ефективності адаптаційних процесів закладу вищої освіти, у яких навчаються здобувачі вищої освіти з різних країн світу, потребує розробку та реалізацію стратегії інтеграції іноземних здобувачів вищої освіти у міжнародне освітнє середовище. Уніфікація, адаптивність вищої освіти до потреб здобувачів освіти, стала об'єктивною необхідністю.

Концепція включення іноземних здобувачів вищої освіти в освітнє та соціальне середовище може відрізнятися залежно від культурних, соціальних та освітніх факторів. Для більшості іноземних здобувачів вищої освіти, які приїжджають до України для отримання вищої освіти, інклюзія означає створення безпечного та мотивуючого середовища, яке дозволяє їм успішно навчатися та взаємодіяти з іншими здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками.

Інклюзія щодо іноземних здобувачів освіти, включає створення сприятливого та безпечного освітнього та соціального середовища, яке дозволяє їм навчатися та розвиватися ефективно. Це і гарантування рівних можливостей для навчання та розвитку, дотримання прав та свобод здобувача вищої освіти та створення сприятливого культурно-соціального клімату в середовищі закладу вищої освіти.

Адаптаційні перешкоди іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти є важливим питанням для науки та практики соціально-педагогічної діяльності (Рисунок 1):

- **Соціо-культурні відмінності** (іноземні здобувачі вищої освіти можуть мати інші соціо-культурні переконання, які можуть відрізнятися від тих, що переважають у країні, де розташований заклад вищої освіти. Це може утруднити взаєморозуміння між здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками, а також може вплинути на адаптацію здобувачів вищої освіти до нового соціо-культурного середовища).

- **Мовний бар'єр** (у іноземних здобувачів вищої освіти зустрічаються проблеми із навчальним процесом, розуміння мови країни, де вони здобувають освіту. Це може ускладнити процес навчання та взаємодії з науково-педагогічними працівниками та академічною групою).

- **Соціальна ізоляція** (іноземні здобувачі вищої освіти можуть відчувати себе ізольованими від академічної групи закладу вищої освіти, недостатньо знайомих і друзів тощо. Це може вплинути на академічну успішність та особистісний розвиток).

- **Культурний шок** (переїзд до нової країни та навчання в новому освітньому та соціальному середовищі. Це може призвести до культурного шоку та зниження мотивації до навчання здобувачів вищої освіти

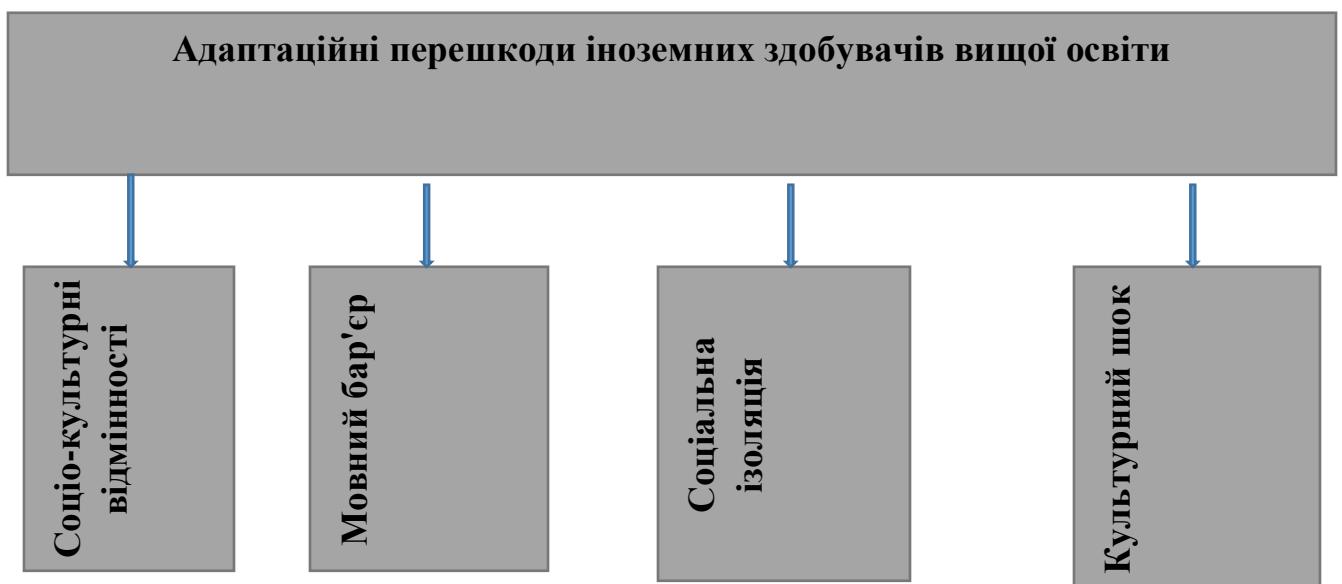

Рисунок 1. Адаптаційні перешкоди іноземних здобувачів вищої освіти

Вітковська М. та Троцук І. виокремили три типи адаптації іноземних здобувачів вищої освіти: анатомо-фізіологічну, психологічну та соціально-педагогічну. Соціально-педагогічну адаптацію іноземних здобувачів вищої освіти розглядали як вид взаємодії з соціально-педагогічним середовищем, у межах якого запити та очікування соціальних суб'єктів узгоджуються з їх можливостями та реальністю соціально-педагогічного середовища. Важливо розуміти, що в процесі адаптації іноземних здобувачів вищої освіти певну роль відіграє зміна соціальних якостей здобувачів вищої освіти під впливом нового середовища[5, С. 45 – 49].

Зіткнення з новими соціальними, культурними, освітніми та побутовими проблемами зумовлює необхідність розвитку нових навичок і тому вимагає соціально-педагогічної адаптації на новому місці як першого етапу інтеграційного процесу. Ця проблема ускладнюється тим, що для іноземних здобувачів вищої освіти ці процеси пов'язані з соціально-педагогічною та культурною адаптацією в іноземній країні, а й з необхідністю налагодити власну освітню діяльність. Це зумовлює необхідність розгляду цього процесу не лише з психологічної або юридичної, а й з соціально-педагогічної точки зору.

Інклюзія важлива для іноземних здобувачів вищої освіти у закладі освіти. Перш за все, це сприяє академічній успішності та адаптації до нового освітньо-соціального середовища. Іноземні здобувачі вищої освіти можуть зіткнутися з труднощами, пов'язаними з незнанням мови, соціо-культурними відмінностями та незнайомими звичками, тому інклюзивне освітнє та соціальне середовище надає їм підтримку та допомогу в цих аспектах.

Інклюзія сприяє формуванню та розвитку міжкультурної компетентності в усіх здобувачів вищої освіти, які навчаються в закладах вищої освіти. Іноземні

здобувачі вищої освіти можуть стати джерелом знань, умінь, навичок, досвіду, що сприятиме розвитку толерантності.

Можна підкреслити, що інклюзія закладу вищої освіти допомагає підготувати здобувача вищої освіти до роботи на міжнародному рівні. Вивчення іноземних мов, розуміння соціо-культурних відмінностей та вміння комунікувати з людьми з різних країн світу є важливими вміннями для роботи в межах міжнародного бізнесу та науково-дослідницькими проєктами.

Загальна тенденція в вітчизняних та міжнародних науково-прикладних дослідженнях полягає у тому, що інклюзія іноземних здобувачів вищої освіти розглядається як багатогранний процес, який включає як адміністративні, так і соціально-педагогічні аспекти. Адміністративні аспекти включають питання оснащеності закладів вищої освіти, освітніх програм, підтримки здобувачів вищої освіти та їх соціально-педагогічного та культурного адаптування іноземних здобувачів вищої освіти. Соціально-педагогічні аспекти стосуються змісту, методів, форм та технологій освітнього процесу; оцінювання знань, умінь та навичок; взаємодії з науково-педагогічними працівниками та академічною групою.

Теоретична та прикладна потреба в дослідженні феномену інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти закладів освіти в Україні виникла не тільки в історичному, політичному, освітньому, соціальному й психологічному аспектах [22]. Дослідження феномену інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні та диференційоване вивчення їх соціо-культурних особливостей сприятимуть виробленню механізмів успішної адаптації до закладів вищої освіти.

Продуктивність академічної успішності іноземних здобувачів вищої освіти залежить від адаптації до нових умов життя та навчання в Україні. Перебування в

новому соціокультурному середовищі викликає стрес, викликаний багатьма факторами.

На думку більшості вчених та практиків виділяють три типи адаптації іноземних здобувачів вищої освіти: фізіологічна, соціокультурна та академічна. Фізіологічна адаптація пов'язані з географічними та кліматичними особливостями місця навчання.

Соціокультурна адаптація орієнтована на тривалий переїзд іноземних здобувачів вищої освіти, адаптація до нових умов життя та середовища, дотримання норм поведінки, потреба спілкування з представниками різних культур тощо академічна адаптація пов'язані з підготовкою іноземних здобувачів вищої освіти до нових умов навчання та розвитку.

Враховуючи вищезазначене, можна відмітити, що адаптація іноземних здобувачів вищої освіти в Україні є складним, динамічним та багатокомпонентним процесом перебудови мотиваційної сфери, сукупність наявних умінь та навичок відповідно до нових умов життя та навчання в закладі освіти. Тому, завдання закладу освіти – створити оптимальні умови для адаптації іноземних здобувачів вищої освіти.

1.3 Особливості інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти (вітчизняний та зарубіжний досвід)

Академічна мобільність здобувачів вищої освіти формують систему супроводу іноземних здобувачів вищої освіти, вона спирається на підготовку особистості до освітньої та соціально-культурної взаємодії у період перебування в іноземній країні. Наприклад, Такімото Ю., Роуз-Редвуд С., Роуз-Редвуд Р. досліджували спільне та відмінне між іноземними та не іноземними здобувачами вищої освіти в умовах університету. Досліджувались питання заходів міжкультурної та академічної адаптації (Ренсон Х., Вон Й. тощо).

Щорічно до України приїжджають здобувати вищу 15-20 тисяч іноземних здобувачів вищої освіти, майже половина всіх здобувачів вищої освіти, які проживають в Україні з документами на тимчасове проживання, є здобувачами вищої освіти. Приїжджаючи до України, іноземні здобувачі вищої освіти стикаються з низкою системних проблем.

У 2021 році Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України видало наказ, згідно з яким заклади вищої освіти можуть пропонувати іноземним здобувачам вищої освіти програми підготовки до навчання, навчальні курси, програми вивчення української та англійською мов. Мета цього наказу – підвищити привабливість закладів вищої освіти України.

Дуже часто процес адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до нової країни є складним та тривалим процесом, який потребує значних зусиль як здобувачів вищої освіти, так і ресурсів закладів вищої освіти. При цьому здобувачі вищої освіти стикаються з численними труднощами та перешкодами. Найбільшою проблемою є туга за Батьківщиною, відсутність мотивації до навчання та соціалізації, депресивні стани, стрес, занепокоєння, тривога, соціо-культурний шок, самотність, небажання спілкуватися з іншими здобувачами вищої освіти, недостатнє розуміння науково-педагогічних працівників та системи вищої освіти,

конфлікти, спілкування з академічною групою, мова країни проживання, незрозуміння навчальних занять, вивчення нових соціальних норм, спілкування з людьми іншої культури. Перераховані тресові фактори та проблеми мають великий вплив на фізичне, соціальне психологічне здоров'я іноземних здобувачів вищої освіти. Вони перешкоджають їхнім бажанням, мотиваціям, можливостям, здібностям адаптуватись до соціального та освітнього середовища [13].

Слід зазначити, що на початковому етапі адаптації іноземних здобувачів вищої освіти важливий емоційний стан до приїзду в іншу країну, знання її культури, особливостей, які знижують рівень невизначеності та тривожності. Серед основних факторів успішної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти виділяють знання української мови та наявність соціальної підтримки (Рисунок 2).

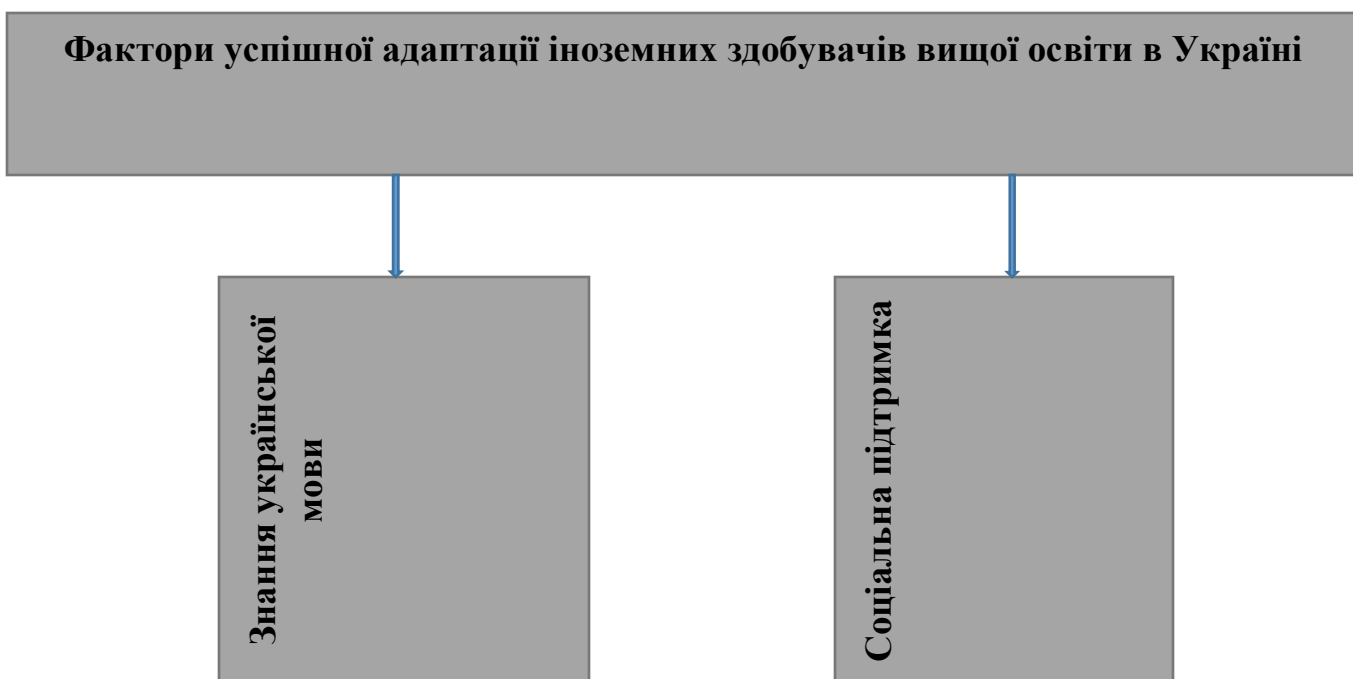

Рисунок 2. Фактори успішної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні

До негативних факторів адаптації іноземних здобувачів вищої освіти належать розгубленість, невпевненість, замкнутість, безпорадність, сором, основним з яких є особистісна тривожність.

Перший етап навчання в закладі освіти для іноземних здобувачів вищої освіти збігається з першим етапом адаптації («культурним шоком»). Здобувачі вищої освіти починають навчання, знайомляться з соціо-культурним середовищем, іншим способом життя. Адаптація є частиною навчально-виховного процесу закладу освіти: під час занять разом з науково-педагогічними працівниками іноземні здобувачі вищої освіти опановують невербальну комунікацію, вивчають тематичну лексику, моделюють соціально-комунікативні ситуації тощо.

Вивчення професійної термінології викликає великі труднощі. Іноземні здобувачі вищої освіти на підготовчому відділенні закладу освіти потребують вивчення термінології. Це специфічна термінологія медичної, психологічної, юридичної, науково-технічної, історичної, педагогічної галузей, які є надзвичайно складним завданням для іноземних здобувачів вищої освіти і підштовхують до другого етапу адаптації в закладі освіти.

Другий етап адаптації іноземних здобувачів вищої освіти складніший за попередній. Ускладнюється матеріал (перехід до засвоєння граматики української мови), збільшується обсяг нового лексико-граматичного матеріалу, дещо сповільнюється прогрес здобуття освіти. Враховуючи, що іноземні здобувачі вищої освіти приїжджають переважно з частин світу з надзвичайно відмінними від України кліматичними умовами, для них це великий стрес.

Іноземні здобувачі вищої освіти починають сумувати за домівкою, тому варто підтримати українською мовою. Залучення їх культур не може бути надмірним, бо в результаті іноземні здобувачі вищої освіти дистанціюється від сприйняття українського. Така ситуація характерна під час перебування іноземних здобувачів вищої освіти в новому соціо-культурному середовищі.

Інклюзивна освіта для іноземних здобувачів вищої освіти вимагає розгляду правових питань. Іноземні здобувачі вищої освіти можуть зіткнутися з візовими та імміграційними проблемами, які можуть вплинути на їх здатність опанувати навчальний матеріал та брати участь в інших заходах закладів освіти. Заклади освіти повинні надавати соціально-педагогічну, психологічну підтримку та ресурси, щоб допомогти іноземним здобувачам вищої освіти подолати виклики.

Слід відмітити, інклюзивна освіта для іноземних здобувачів вищої освіти вимагає розуміння їх унікальних потреб, проблем та перспектив. Заклади освіти повинні забезпечувати розміщення, надати допоміжні послуги, які відповідають потребам іноземних здобувачів вищої освіти. Важливо створити соціальне та освітнє середовище, яке підтримує різноманітність, де іноземні здобувачі вищої освіти почуваються комфортно, безпечно, мотиваційно.

Наступний етап адаптації іноземних здобувачів вищої освіти – це прийняття нових соціо-культурних реалій [7, С. 227]. Подальше навчання іноземних здобувачів вищої освіти в межах підготовчого відділення – наступний етап адаптації. Це етап адаптації в соціо-культурному середовищі, що відповідає досить високому рівню володіння українською мовою. Успішне подолання «культурного шоку» прискорує адаптацію іноземних здобувачів вищої освіти. Адаптація здобувачів вищої освіти є не менш важливою, ніж навчальний процес, оскільки її вдосконалення сприяє успішній адаптації до університетського життя.

Важливу роль у процесі адаптації іноземних здобувачів вищої освіти відіграють програми підтримки: групові або індивідуальні консультації для іноземних здобувачів вищої освіти (посійно).

Підсумовуючи, інклюзивна освіта для іноземних здобувачів вищої освіти має вирішальне значення в процесі адаптації до навчання в закладах освіти. Заклади освіти повинні вжити заходів для вирішення проблем, пов'язаних із залученням іноземних здобувачів вищої освіти, таких як – подолання мовних бар'єрів, культурні відмінності, правові питання тощо. Інклюзивна освіта для іноземних

здобувачів вищої освіти в закладах освіти є складною проблемою. Розуміючи потреби іноземних здобувачів вищої освіти, заклади освіти можуть створити соціальне та освітнє середовище, яке сприяє академічному успіху, міжкультурному взаєморозумінню та особистісному зростанню іноземних здобувачів вищої освіти. Заклади освіти можуть створити інклюзивне середовище, де іноземні здобувачі вищої освіти можуть навчатись та розвиватись.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що кожен елемент адаптаційної системи, потребує використання у своїй структурі повноцінно сформованих компетенцій, які дозволять ефективно взаємодіяти з іноземними здобувачами вищої освіти.

Система соціально-педагогічної підтримки іноземних здобувачів вищої освіти є структурованою. Іноземні здобувачі вищої освіти можуть бути піддані більшому ризику соціальної ізоляції та дискримінації, іноді українська система вищої освіти працює таким чином, що іноземні здобувачі вищої освіти можуть стикатися ще з низкою додаткових викликів.

Іноземні здобувачі вищої освіти України, потребують підтримки на рівні як суспільства, так і держави. Для успішної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти необхідно використовувати інформування, консультування, інші форми взаємодії.

Важливо впроваджувати програми соціально-педагогічної підтримки іноземних здобувачів вищої освіти до різноманітних заходів в закладах освіти, щоб сприяти взаємодії з іноземними здобувачами вищої освіти, з представниками української академічної групи, допомагати іноземним здобувачам вищої освіти долати різноманітні прояви стресу. Науково-педагогічні працівники іноземних здобувачів вищої освіти повинні розуміти процес адаптації. У процесі адаптації іноземних здобувачів вищої освіти, слід приділяти увагу соціальній, громадській, дозвілевій, волонтерській діяльності з метою налагодження дружніх стосунків з іншими здобувачами вищої освіти тощо.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНКЛЮЗІЇ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

2.1. Потреби іноземних здобувачів вищої освіти в Україні

Задоволення потреб іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти вимагає системного підходу. Іноземні здобувачі вищої освіти стикаються з низкою проблем під час навчання за межами власної країни, від мовних бар'єрів до соціокультурних відмінностей. Важливо, щоб заклади освіти розуміли ці проблеми та вирішували їх, щоб забезпечити інклюзивне середовище для всіх іноземних здобувачів вищої освіти.

Складовою успішної соціально-педагогічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти є створення соціального та освітнього середовища для них, що може сприяти їх успішному включенню в нове середовище та підвищити рівень академічної успішності. Соціальне та освітнє середовище включає в себе різноманітні складові, такі як навчальні матеріали, має враховувати культурні та соціальні фактори, це може вплинути на успішність та адаптацію іноземних здобувачів вищої освіти.

Фактором, що впливає на соціально-педагогічну та психологічну адаптацію іноземних здобувачів вищої освіти в закладі освіти, можна назвати мовний бар'єр. Мова є ключовим елементом комунікації, яка забезпечує передачу знань, умінь та навичок. Іноземні здобувачі вищої освіти, які не мають достатнього рівня володіння мовою навчання, можуть зіткнутися зі значними труднощами під час вивчення матеріалу навчання, взаємодії з науково-педагогічними працівниками та іншими здобувачами вищої освіти.

Недостатнє вивчення мови може призвести до ізоляції та неможливості повноцінно спілкуватися в новому соціальному та освітньому середовищі. Іноземні здобувачі вищої освіти можуть відчувати страх і невпевненість, що може

значно знизити їх мотивацію до навчального процесу та інтеграції в університетське життя. Мовні помилки можуть призвести до непорозумінь у взаємодії з науково-педагогічними працівниками та іншими здобувачами вищої освіти.

Важливою перепоною, для іноземного здобувача вищої освіти є питання фінансів. Навчання в закладах вищої освіти за межами країни може бути дорогим. Є іноземні здобувачі вищої освіти, які мають право на фінансову допомогу, але є і ті, хто не має достатньо коштів.

Одна з фінансових проблем іноземних здобувачів вищої освіти – висока вартість навчання. Іноземні здобувачі вищої освіти повинні платити вищу плату за навчання, ніж місцеві здобувачі вищої освіти. Можуть виникнути інші витрати (наприклад, необхідність винаймати житло). Іноземні здобувачі вищої освіти також можуть бути зобов'язані придбати медичну страховку на період навчання.

Іншою фінансовою проблемою, з якою стикаються іноземні здобувачі вищої освіти, є вартість перебування в іншій країні. Іноземні здобувачі вищої освіти можуть стикатися з дискримінацією або експлуатацією, що може ще більше посилити їхні фінансові труднощі у процесі здобуття освіти.

Мовний бар'єр може сприяти фінансовим витратам для іноземних здобувачів вищої освіти. Від іноземних здобувачів вищої освіти можуть вимагати покращити свої мовні знання, уміння та навички.

Важливо, щоб заклади вищої освіти визначили основні причини фінансових утруднень іноземних здобувачів вищої освіти. Це може стосуватись питань дискримінації, зниження візових зборів тощо.

Отже, фінансові утруднення є поширеною проблемою, з якою стикаються багато іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. Однак, надаючи більше фінансової допомоги, необхідні послуги, ми можемо допомогти іноземним здобувачам вищої освіти досягти своїх академічних, кар'єрних та особистісних цілей.

Важливо враховувати соціо-культурні особливості, релігійні переконання іноземних здобувачів вищої освіти. Насамперед, традиції, які є нормою для місцевих здобувачів вищої освіти, можуть бути незрозумілими або для іноземних здобувачів вищої освіти. Таким чином, створення соціо-культурного розмаїття та підтримка міжкультурної комунікації може покращити соціально-педагогічну та психологічну адаптацію іноземних здобувачів вищої освіти, допомогти почуватися комфортно та інтегровано.

Важливою потребою є створення соціального та освітнього середовища, придатного для розвитку знань, умінь та навичок іноземних здобувачів вищої освіти, включаючи уміння працювати в команді, вирішувати проблеми та приймати рішення.

Оптимальне соціальне та освітнє середовище має також забезпечувати можливості для індивідуального розвитку кожного іноземного здобувача вищої освіти, дозволяючи їм обирати дисципліни, стажування, які найкраще відповідають їх цілям академічного та особистісного розвитку. Наукові дослідження показують, що здобуття вищої освіти в міжнародному середовищі може підвищити рівень компетентності іноземних здобувачів вищої освіти, збільшити їхню відкритість до нових ідей та підходів, а також зменшити стереотипи та упередження щодо дискримінації. Однак, для досягнення цих позитивних ефектів важливо забезпечити адекватні ресурси для підтримки іноземних здобувачів вищої освіти, включаючи психологічну та соціально-педагогічну підтримку.

Стаття 76 Закону України «Про вищу освіту» принципом національної державної політики у сфері освіти є «Міжнародна інтеграція та інтеграція системи вищої освіти України у простір вищої освіти за умови збереження розвитку досягнень і прогресивних традицій вітчизняної вищої освіти». Цей принцип реалізується через академічну мобільність, яка означає можливість для іноземних здобувачів вищої освіти навчатися за кордоном.

Україна – європейська країна, яка зацікавлена у наданні якісних освітніх послуг іноземним здобувачам вищої освіти, що продукує науково-прикладні дослідження, спрямовані на вдосконалення та підвищення якості освіти відповідно до сучасних вимог.

Дослідження проблем соціально-педагогічної та психологічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освіти в закладах освіти становить значний науковий інтерес, особливо в науко-прикладному аспекті. Проблема соціально-педагогічної та психологічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти у вітчизняній та зарубіжній соціально-педагогічній науці розглядалася недостатньо. Проблемам присвячені відомі публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників та практиків. Тому інтеграція теоретичних та прикладних аспектів проблеми соціально-педагогічної та психологічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до навчання в закладах освіти України є важливою віхою розвитку міжнародного освітнього простору. Проте, навчання іноземних здобувачів вищої освіти в Україні приховує багато невикористаних можливостей. Зокрема, вітчизняні заклади освіти можуть спровокувати ізоляцію іноземних здобувачів вищої освіти. Такі підходи не можна назвати кращими інклюзивними практиками.

Результати досліджень свідчать, що співпраця фахівців із різним досвідом сприяє розвитку нових ідей та інновацій. [30]. Українські заклади вищої освіти намагаються інтегрувати іноземних здобувачів вищої освіти в освітній процес та академічну спільноту, щоб вони краще розуміли українців, а місцеві здобувачі вищої освіти здобували міжкультурні навички. Наприклад, у Київський університет «Києво-Могилянській академії» та Українському католицькому університеті разом з українськими здобувачами вищої освіти навчаються іноземні здобувачами вищої освіти. Вони постійно комунікують під час навчання та дозвілля. Різноманітність також сприяє продуктивності та інноваціям у компаніях, але іноземні здобувачі вищої освіти та українські здобувачі вищої освіти мають можливість працевлаштуватись.

Відповідно до дослідження, опублікованого в «Journal of International Students» у 2015 році, можна стверджувати, що існують різні стилі соціально-педагогічної та психологічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти у соціальному та освітньому середовищі. Дослідження показало, що іноземні здобувачі вищої освіти можуть використовувати три різні стилі подолання: активний, пасивний та ситуативний [28]

Згідно з дослідженням, здобувачі вищої освіти, які використовують активний стиль адаптації, більш схильні до нового досвіду, навчання та знайомств. Вони швидко адаптувалися до нових культурних звичок та традицій інших країн. Здобувачі вищої освіти, які використовували пасивний стиль адаптації, були гірше пристосовані до соціального та освітнього середовища та більш схильні почуватися самотніми в новому середовищі. Ситуативний тип адаптації, здобувачі вищої освіти були більш відкриті до нового середовища, ніж ті, хто використовував пасивний стиль адаптації, але менш відкриті до нового досвіду та знайомств, ніж ті, хто використовував активний стиль адаптації. Ці дані підкреслюють важливість різних стилів соціально-педагогічної та психологічної адаптації для іноземних здобувачів вищої освіти і можуть допомогти закладам освіти покращити процес адаптації для цієї групи здобувачів вищої освіти. Дослідження також може бути корисним практичним психологам та юристам, які працюють з іноземними здобувачами вищої освіти та прагнуть забезпечити їм максимально ефективний процес адаптації до нового середовища.

Слід зазначити, що на відміну від багатьох інших країн, де можуть здобувати освіту іноземні здобувачі вищої освіти, які повинні знати мову. В Україні вже є певний досвід участі представників інших країн, які не володіють державною мовою. Так, наприклад, для прискорення та покращення мовної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти вищих в закладах освіти створено курси української мови, які функціонують переважно на підготовчих відділеннях факультетів. Науково-педагогічні працівники обов'язково враховують особливості

навчання іноземних здобувачів вищої освіти, пов'язані з психологічними, соціально-педагогічними, національно-культурними відмінностями, обмеженими термінами підготовчого етапу до навчального процесу, відмінністю української освітньої системи навчання від країн, звідки приїжджають іноземні здобувачі вищої освіти тощо. Успішність професійної підготовки іноземних здобувачів вищої освіти залежить, насамперед, від соціально-педагогічної та психологічної адаптації до нових умов життя та навчання в Україні, оскільки перебування в новому соціо-культурному середовищі викликає фізичне, соціальне, юридичне, психологічне напруження, спричинене стилем життя, мовою спілкування тощо. Інклюзія іноземних здобувачів вищої освіти в українських умовах є багатограним процесом.

Кожен іноземний здобувач вищої освіти, який приїжджає на навчання до українського закладу освіти, є представником певної країни з особливим менталітетом, соціально-педагогічним та психологічним станом, унікальним сприйняттям світу та новим соціо-культурним середовищем. Це необхідно враховувати для успішного управління навчальним процесом іноземних здобувачів вищої освіти. З моменту навчання в українських закладах освіти, іноземні здобувачі вищої освіти потрапляють у незнайоме мовне, соціальне, культурне, національне середовище. Труднощі процесу соціально-педагогічної та психологічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до українського середовища та до навчання в українських закладах освіти потребують ґрунтовних досліджень. Адже іноземні здобувачі вищої освіти, які приїжджають навчатися в Україну, повинні адаптуватися не лише до умов навчання в закладі освіти, до специфіки життя в іншій країні з іншомовним середовищем.

Незважаючи на певну кількість наукових та прикладних праць, вони по-різному підходять до тлумачення явища адаптації, її механізмів тощо. Водночас, система рівнів адаптації іноземних здобувачів вищої освіти, які прибули в Україну для отримання освіти, ще недостатньо розроблена. Процес адаптації іноземних

здобувачів вищої освіти відбувається протягом усього періоду навчання в закладах освіти, але особливо складно на першому курсі, тому вивчення процесу адаптації, організація своєї успішності сприяє як найшвидшому вступу іноземних здобувачів вищої освіти до закладу освіти, сприяє процесу їх навчання та виховання.

Туга за Батьківщиною є звичним досвідом для багатьох іноземних здобувачів вищої освіти, особливо для тих, хто залишив рідну країну, щоб навчатися чи працювати за кордоном. Часто описують як почуття туги, смутку або страждання, яке виникає через сум за Батьківщиною. Для іноземних здобувачів вищої освіти, які часто залишають свої родини, друзів і культуру, щоб продовжити освіту, туга за Батьківщиною може стати серйозною проблемою.

Туга за Батьківщиною може мати багато причин, зокрема відсутність соціальної та культурної підтримки, культурний шок, мовні бар'єри та стрес, пов'язаний з соціально-педагогічною та психологічною адаптацією до нового освітнього середовища. Для іноземних здобувачів вищої освіти туга за Батьківщиною може ускладнюватися відчуттям ізоляції та самотності, оскільки вони можуть перебувати далеко від сім'ї, відчувати труднощі з встановленням нових контактів у приймаючій країні. Вони також можуть відчувати себе відірваними від рідної культури.

Дослідження показали, що туга за Батьківщиною може негативно вплинути на успішність іноземних здобувачів вищої освіти, соціальні стосунки та загальне самопочуття. Це може призвести до почуття тривоги, депресії та низької самооцінки, що, у свою чергу, може вплинути на їх здатність зосереджуватися на навчанні та спілкуватися з іншими здобувачами вищої освіти. Крім того, туга за Батьківщиною може сприяти відчуттю відірваності від культури, що може призвести до труднощів у адаптації до нового освітнього та соціального середовища [27].

Існує стратегії, які іноземні здобувачі вищої освіти можуть використовувати, щоб подолати тугу за Батьківщиною та залишатися на зв'язку з рідною культурою, а також адаптуватись до нового соціального, освітнього середовища. Одним з ефективних підходів є створення мережі підтримки іноземних здобувачів вищої освіти, які можуть надати підтримку. Приєднання до організацій, які відповідають їх інтересам, також може допомогти іноземним здобувачам вищої освіти налагодити зв'язок та почуватись комфортно у новому соціальному та педагогічному середовищі.

Інша стратегія полягає в тому, щоб підтримувати зв'язок із сім'єю та друзями на Батьківщині через канали зв'язку, такі як відеодзвінки, електронні листи та соціальні мережі. Це може допомогти іноземним здобувачам вищої освіти зберегти відчуття зв'язку зі своєю рідною культурою та почуватись менш ізольованими.

Багато закладів освіти пропонують консультаційні послуги, спеціально адаптовані до потреб іноземних здобувачів вищої освіти, і звернення за допомогою може бути ефективним способом вирішення проблеми з тугою за Батьківщиною тощо.

Роблячи висновки, можна зазначити, що туга за Батьківщиною є звичним досвідом для багатьох іноземних здобувачів вищої освіти, але вона не повинна бути перешкодою для успіху в навчанні чи особистого зростання. Створюючи мережу підтримки, залишаючись на зв'язку з Батьківщиною, беручи участь у самообслуговуванні та звертаючись за професійною допомогою, коли це необхідно, іноземні здобувачі вищої освіти можуть успішно долати виклики туги за Батьківщиною і процвітати в новому соціальному та освітньому середовищі.

Інше дослідження, яке привернуло увагу, було проведене в 2020 році в Мельбурнському університеті (Австралія) і було присвячене вивченню адаптації азійських здобувачів вищої освіти в університетському середовищі за допомогою якісних досліджень. Дослідження було проведене, щоб вивчити труднощі, з якими

стикаються азіатські здобувачі вищої освіти під час соціально-педагогічної та психологічної адаптації до університетського середовища, і шляхи подолання цих труднощів. У дослідженні взяли участь 20 іноземних здобувачів вищої освіти з азіатських країн, які нещодавно прибули до Австралії для навчання в закладі освіти.

Протягом усього дослідження використовувався метод глибинного інтерв'ю з кожним іноземним здобувачем вищої освіти. Дослідники проаналізували відповіді іноземних здобувачів вищої освіти і виявили, що основними труднощами були: культурний шок, незнання мови, відсутність соціально-культурної підтримки та структури в новому соціальному та освітньому середовищі тощо.

Також виявилось, що більшість іноземних здобувачів вищої освіти долають труднощі, формуючи соціальні зв'язки з іншими здобувачами вищої освіти, залучаючись до груп і заходів закладів освіти, шукаючи підтримки від науково-педагогічних працівників, шукаючи різноманітні джерела інформації та поради щодо проблем адаптації.

Необхідною умовою якісного засвоєння знань із загальнонаукових дисциплін іноземними здобувачами вищої освіти є врахування ментальності, психологічного, соціо-культурного стану та інших особливостей їх національної самоідентифікації. Врахування, прогнозування та проєктування виявлених проблем дозволяє об'єктивно формулювати та варіювати освітні завдання та розробляти стратегію їх вирішення.

Інтеграція іноземних здобувачів вищої освіти також дозволяє інтегрувати в українську культуру та вищу освіту. За результатами вивчення досвіду іноземних здобувачів вищої освіти, лише трохи більше половини з них готові рекомендувати своїм друзям та знайомим здобувати освіту в Україні. При цьому, половина здобувачів вищої освіти зазначили, що про можливість здобувати освіти в Україні

їм розповіли друзі[32]. Таким чином, українські заклади освіти мають можливість зробити свій внесок у покращення репутації української вищої освіти.

Навчання за кордоном може бути корисним досвідом, але воно також може бути складним. Мовні бар'єри, культурний шок, академічний тиск, соціально-культурна ізоляція та туга за Батьківщиною – це лише деякі з проблем, з якими іноземні здобувачі вищої освіти можуть зіткнутись під час навчання в Україні. Однак, за підтримки закладів освіти, іноземні здобувачі вищої освіти можуть подолати ці труднощі та отримати успішний досвід навчання за кордоном.

2.2. Інклюзивні практики щодо іноземних здобувачів вищої освіти (на прикладах закладів вищої освіти України та світу)

Аналізуючи інклюзивні практики щодо іноземних здобувачів вищої освіти, варто відмітити структурно-функціональну модель інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти. Ця модель є концептуальною моделлю, яка допомагає зрозуміти взаємодію різних структурних елементів освітнього та соціального середовища з метою забезпечення ефективної інтеграції іноземних здобувачів вищої освіти. Модель має на увазі вивчення основних функцій та структурних елементів освітнього та соціального середовища, а також взаємодії між ними.

Одним із ключових елементів структурно-функціональної моделі є заклад освіти, який забезпечує необхідні ресурси та інфраструктуру для навчання іноземних здобувачів вищої освіти. Для того, щоб здійснити успішну соціально-педагогічну та психологічну адаптацію іноземних здобувачів вищої освіти, необхідно, щоб заклад освіти мав чіткі правила щодо прийому та адаптації іноземних здобувачів вищої освіти, забезпечував необхідну інформаційну, соціальну та культурну підтримку.

Іншим важливим елементом структурно-функціональної моделі є освітньо-виховний процес, який має бути спрямований на підготовку іноземних здобувачів вищої освіти до в умов закладу освіти. Для досягнення цієї мети необхідно розробити спеціальні програми вивчення мови, культури, наукової методики та інших навичок, які будуть корисні для навчання в умовах закладу освіти. Структурно-функціональна модель інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти у закладах освіти має кілька ключових етапів, починаючи з визначення потреб та особливостей іноземних здобувачів вищої освіти. Наступним кроком є створення умов для їх соціальної, культурної інтеграції в освітнє та соціальне середовище, а також забезпечення доступу до належного рівня освіти та підтримки.

Для реалізації структурно-функціональної моделі необхідно залучити до навчального процесу всіх іноземних здобувачів вищої освіти, зокрема науково-педагогічних працівників, методистів, здобувачів освітньої спільноти та інші організації, які можуть надати підтримку та допомогу іноземним здобувачам вищої освіти. Важливою складовою також є створення інклюзивної культури, яка підтримує різноманіття та сприяє позитивній взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Модель соціально-педагогічної та психологічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього середовища закладу освіти України складається з:

- **концептуальна мета** (взаємодія цілей, завдань, методичних підходів, принципів адаптаційної діяльності);
- **змістовно-діяльнісний блок** (взаємозв'язок інформаційного, комунікативного ціннісного, технологічного компонентів освітнього середовища та процесу адаптації);
- **критеріально-результативні блок** (соціально-педагогічна та психологічна діагностика, коригування рівня адаптації іноземних здобувачів вищої освіти).

В основі структурно-функціональної моделі закладено:

- **культурологічний** підхід (забезпечення міжетнічної взаємодії іноземних здобувачів вищої освіти);
- **особистісно-орієнтований** підхід (визнання самотності, індивідуальності кожного іноземного здобувача вищої освіти);
- **системний** підхід (інтеграція всіх складників процесу адаптації) [8].

Багатоаспектність структурно-функціональної моделі соціально-педагогічної та психологічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього середовища закладів освіти потребує обґрунтування соціально-педагогічних та психологічних умов успішності цього процесу, які характеризуються як сукупність основних створених обставин, що забезпечують ефективність процесу

адаптація іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього середовища українських закладів освіти.

Серед основних соціально-педагогічних, психологічних, юридичних умов успішної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища є програма адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища закладів вищої освіти:

- забезпечити міжкультурну та соціальну комунікацію всіх здобувачів вищої освіти в заклад освіти в процесі адаптації;
- застосування інструментів моніторингу як інструменту забезпечення успішної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього середовища закладів освіти України.

Програму адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього середовища закладів освіти України розроблено з урахуванням цих соціо-культурних, психологічних, етнічних, релігійних, юридичних особливостей іноземних здобувачів вищої освіти на основі комплексності, системності та повноти процесу адаптації в закладі освіти. Програма адаптації реалізовувалася за напрямками соціо-культурної, психологічної, юридичної, технологічної адаптації за участю всіх здобувачів вищої освіти адаптаційного процесу та з метою забезпечення поступового, систематичного та науково-обґрунтованого опанування базовою культурою нового освітнього та соціального середовища іноземними здобувачами вищої освіти.

Програма адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища закладів освіти України базується на заходах, спрямованих на забезпечення соціо-культурної, психологічної, юридичної, етнічної, методичної адаптації, що визначається сутністю адаптаційної діяльності. Заходи програми адаптації іноземних здобувачів вищої освіти, реалізовується завдяки використанню різноманітних методів, форм навчальної та дозвілевої роботи.

У програму адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища закладів освіти України було включено ознайомлення з культурою та традиціями України. Завдяки цьому іноземні здобувачі вищої освіти мали змогу отримати знання про види навчально-пізнавальної діяльності у закладах освіти, форми, методи, технології закладів освіти України тощо.

Відповідно до адаптативних програм включення іноземних здобувачів вищої освіти в освітнє та соціальне середовище закладів освіти залежить від кількох елементів, які взаємодіють між собою. Можна виділити наступні елементи:

- підготовка та організація навчального, виховного та соціального процесів, що включає адекватну підготовку науково-педагогічних працівників та розробку адаптаційних програм, спрямованих на інтеграцію іноземних здобувачів вищої освіти;
- створення міжнародного середовища, де іноземні здобувачі вищої освіти мають можливість спілкуватися з українськими здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками, знайомитись з культурою та традиціями країни, де вони здобувають освіти;
- існування підтримки та допомоги для іноземних здобувачів вищої освіти, включаючи як методичну, соціальну, навчальну підтримку. Важливо, щоб іноземні здобувачі вищої освіти мали можливість звернутися за допомогою в закладах освіти.

Створення ефективних механізмів оцінки адаптації іноземних здобувачів вищої освіти, які дають змогу вчасно виявити проблеми та знайти шляхи їх вирішення. Висвітлюються проблеми та можливості, пов'язані з іноземними здобувачами вищої освіти у закладах освіти. Надається аналіз проблем, з якими стикаються іноземні здобувачі вищої освіти, і пропонують практичні поради та рекомендації для закладів освіти та науково-педагогічних працівників. Наголошується на важливості застосування цілісного підходу до підтримки іноземних здобувачів вищої освіти. Відповідно до рекомендацій, заклади освіти,

можуть створити соціальне та освітнє середовище для іноземних здобувачів вищої освіти.

Навчання іноземних здобувачів вищої освіти дає змогу забезпечити навантаженням науково-педагогічних працівників закладів освіти. В закладах освіти є відділи по роботі з іноземними здобувачами вищої освіти. Заклади освіти пропонують гуртожитки для іноземних здобувачів вищої освіти.

Іноземні здобувачі вищої освіти платять за навчання в закладах освіти України. Багато іноземних здобувачів вищої освіти підкреслюють, що їх приваблює низька вартість навчання в закладах освіти України. Більшість іноземних здобувачів вищої освіти в Україні навчаються за спеціальностями, актуальними для власної країни та світу [11].

На відміну від закладів освіти за кордоном, українські заклади освіти не пропонують стипендії для навчання талановитих іноземних здобувачів вищої освіти. Українські заклади освіти орієнтуються на платоспроможність іноземних здобувачів вищої освіти. Міжнародні заклади освіти залучають іноземних здобувачів вищої освіти з високим рівнем академічної успішності, пропонуючи їм стипендії. Країни та заклади освіти конкурують на міжнародному рівні за талановитих іноземних здобувачів вищої освіти, тому що вони привносять нові ідеї та допомагають покращити соціальне та освітнє середовища закладів вищої освіти.

Після початку навчання в закладах освіти, іноземні здобувачі вищої освіти не мають права працювати та стажуватись в Україні. Основною причиною розчарування багатьох іноземних здобувачів вищої освіти, стала якість освіти в Україні, яку вони вважають значно нижчою, ніж вони очікували. Різке зниження якості вищої освіти в українських закладах освіти вплинуло на перспективи працевлаштування багатьох іноземних здобувачів вищої освіти після повернення на Батьківщину [9].

На думку певних іноземних здобувачів вищої освіти, які навчаються в українських закладах освіти, підготовчі курси часто не дають достатньої мовної бази.

Іноземним здобувачам вищої освіти, які приїхали в Україну навчатися за програмами з викладанням англійської мови, не пропонуються курси української мови. Більшість науково-педагогічних працівників володіють англійською мовою на середньому рівні, чого недостатньо для викладання професійних дисциплін. Як правило, бібліотеки закладів освіти погано забезпечені англійською літературою. Крім того, іноземні здобувачі вищої освіти, як і українські здобувачі вищої освіти, не мають доступу до світових освітніх ресурсів.

Іноземні здобувачі вищої освіти зазначили про дороге життя в Україні. У кількох випадках від іноземних здобувачів вищої освіти вимагали сплачувати плату за навчання прибуттям в Україну, а після прибуття – вносити додаткові платежі безпосередньо в закладі освіти.

Як правило, іноземні здобувачі вищої освіти закладів освіти України, на відміну від громадян України, не можуть брати участь у програмах обміну/стажування в закладах освіти Європи, наприклад. Ті ж іноземні здобувачі вищої освіти, яким вдалося знайти перспективи розвитку в Європі, зіткнулися з серйозними проблемами після.

Агенти рекламують українські заклади освіти та вербують іноземних здобувачів вищої освіти. На її думку, набір іноземних здобувачів вищої освіти здійснюється проблематично. Іноземні здобувачі вищої освіти приїжджають сюди, але немає належних умов життя, гідної якості вищої освіти. Заклади вищої освіти України встановлюють лише формальні вимоги до вступу. Вступні іспити часто не передбачені, лише від іноземних здобувачів вищої освіти вимагається певний мінімальний рівень освіти. Заклади освіти заохочують агентів залучати якомога більше іноземних здобувачів вищої освіти, незалежно від якості їхніх знань і мотивації.

Система адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні, створює додаткові умови для надання агентами неправдивої інформації про Україну, умови проживання та навчання в закладах освіти, права та обов'язки під час перебування в Україні. Відповідно, ставлячи іноземних здобувачів вищої освіти у ще більш вразливе становище в Україні.

Очікувано, що після 24 лютого 2022 року попит на навчання в українських закладах освіти серед іноземних здобувачів вищої освіти значно знизиться. В Україні зареєстровано 4500 запрошень на навчання іноземних здобувачів вищої освіти. Для цього вперше в Україні було дозволено дистанційний прийом іноземних здобувачів вищої освіти до закладів освіти.

Таке зниження негативно позначиться на наповненні закладів загальної середньої та професійної освіти.

Іноземні здобувачі вищої освіти старших курсів закладів освіти продовжують навчання у 3 формах: онлайн-навчання, офлайн-навчання та змішане навчання. Але є й ті іноземні здобувачі вищої освіти, які забрали документи та передав їх до закладів освіти інших країн. Статистики, скільки таких іноземних здобувачів вищої освіти немає, оскільки деякі іноземні заклади освіти приймали іноземних здобувачів вищої освіти без підтвердження українських закладів освіти.

Держава має не лише створювати умови для прибуття більшої кількості іноземних здобувачів вищої освіти, а й працювати в напрямку адаптації до освітнього та соціального середовища закладів освіти, а саме:

- вдосконалення процес вступу до закладів освіти в Україні;
- забезпечити безпечний та інклюзивний освітній процес, інтеграцію іноземних здобувачів вищої освіти;
- не обмежувати права та свободи іноземних здобувачів вищої освіти;
- не створювати додаткові перешкоди у отриманні гідної роботи після навчання в заклад освіти.

2.3. Хід та результати анкетування іноземних здобувачів вищої освіти в Україні

Завдання, яке було поставлене перед нами, полягало в проведенні дослідження серед іноземних здобувачів вищої освіти, які навчаються в закладах освіти України. Для виконання завдання ми вирішили використати метод анкетування, що дозволило б нам отримати актуальні відповіді від різних іноземних здобувачів вищої освіти, які навчаються в різних закладах вищої освіти України. Анкету складали питання про мовну підготовку, проблеми під час навчання, наявність додаткових послуг та інші аспекти, які можуть бути важливими для іноземних здобувачів вищої освіти. Результати дослідження можуть бути корисними для керівництва та науково-педагогічних працівників закладів освіти, які навчають іноземних здобувачів вищої освіти, а також для самих іноземних здобувачів вищої освіти, які зможуть використати цю інформацію для покращення своєї навчальної та соціальної адаптації в Україні.

Анкетування поділялося на 2 розділи та складалося із 15 питань. Перший розділ слугував для збору загальних даних про респондентів та їх обізнаності щодо інклюзії в цілому. Питання другого розділу були зосереджені на особистому, суб'єктивному досвіді респондентів анкетування.

Респондентами нашого анкетування стали іноземних здобувачів вищої освіти різноманітних закладів освіти України та склали 19 учасників (Рисунок 3, Графік 1).

На якому курсі ви зараз навчаєтесь?

19 відповідей

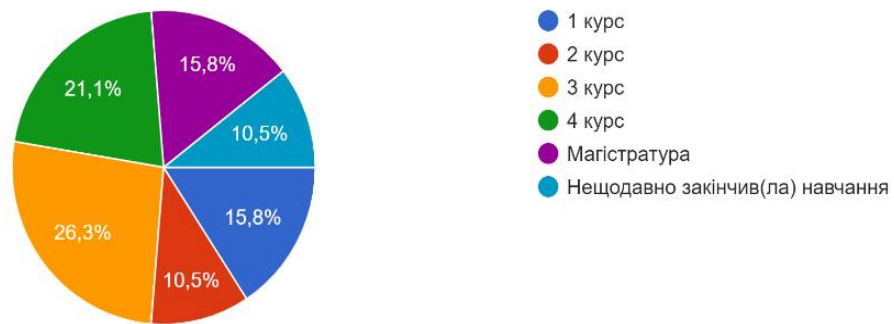
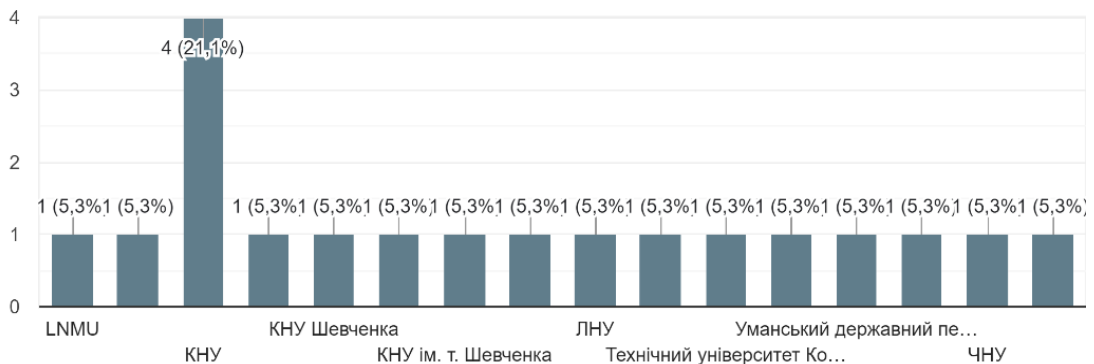

Рисунок 3. На якому курсі Ви навчаєтесь?

В якому університеті ви навчаєтесь?

19 відповідей

Грнафік 1. В якому університеті Ви навчаєтесь?

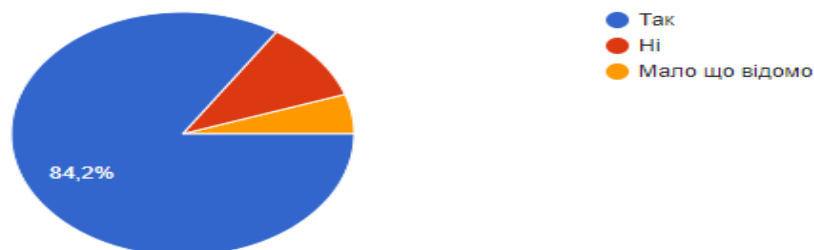
Додаємо зміст анкети: анкета на тему «Інклюзія».

1. В якому університеті Ви навчаєтесь?
2. На якому курсі Ви зараз навчаєтесь?
3. Яку мову викладання Ви обрали для навчання?
4. Чи відомо Вам про інклюзію?

5. Чи знаєте Ви про існування інклюзивної освіти?
6. З якими перешкодами Ви стикалися під час здобування вищої освіти?
7. Які із можливих заходів організовував заклад освіти, для Вашої адаптації?
8. Чи відчуваєте Ви себе повністю «включеним» в освітній процес, на рівні з іншими студентами?
9. Чи вдалося Вам адаптуватися в соціумі?
10. У чому необхідна підтримка для студентів під час реалізації інклюзивного навчання в закладі вищої освіти?
11. Оцініть зручність приміщення Вашого навчального закладу
12. Оцініть інклюзивність приміщення Вашого навчального закладу
13. Чи надавалося Вам житло (гуртожиток) від вашого навчального закладу?
14. Якщо «так», оцініть будь-ласка умови наданого житла:
15. Що б Ви хотіли покращити в системі навчання іноземців в Україні? (Додаток 1).

Чи відомо вам про інклюзію?

19 відповідей

Чи знаєте ви про існування інклюзивної освіти?

19 відповідей

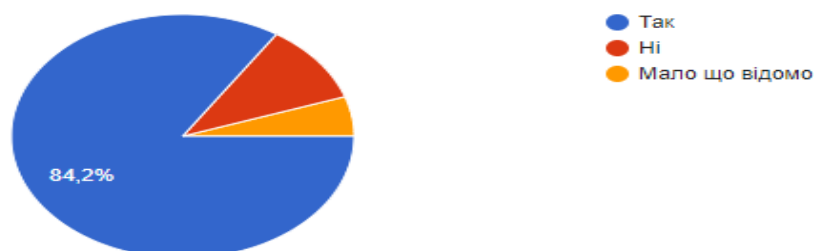

Рисунок 4. Чи відомо Вам про інклюзію?

Рисунок 5. Чи знаєте Ви про існування інклюзивної освіти?

За результатами опитування, що були спрямовані на оцінку загальної обізнаності іноземних здобувачів вищої освіти про інклюзію, більша частина респондентів, а саме 84.2 % знають що таке інклюзія та розуміють термін «інклюзивна освіта» (Рисунок 4, Рисунок 5).

Результати дослідження показали, що найбільш поширеними проблемами, з якими зіткнулися іноземні здобувачі вищої освіти в Україні, були мовні труднощі (52,6%) та тривалий період адаптації (68.4%). Для деяких іноземних здобувачів вищої освіти – українська мова була складною, особливо в тих випадках, коли вони не мали попередньої підготовки або знань української мови. Щодо культурного шоку, іноземні здобувачі вищої освіти відзначали труднощі з адаптацією до нового середовища, зокрема з обливостями культури, традицій та звичаїв. Деякі іноземні здобувачі вищої освіти також відзначили складнощі з отриманням віз та інших необхідних документів для перебування в Україні. «У чому необхідна підтримка для здобувачів освіти під час реалізації інклюзивного навчання в Ззкладі вищої освіти?».

Необхідним запитанням ми визначили «Які із можливих заходів організував заклад освіти, для Вашої адаптації?» для оцінки впливу закладу вищої освіти на адаптацію кожного респондента (Графік 2).

Графік 2. Які із можливих заходів організував заклад освіти, для Вашої адаптації?

Іншим важливим аспектом дослідження було вивчення думок іноземних здобувачів вищої освіти про наявність додаткових послуг та підтримки університетів для іноземних здобувачів вищої освіти. Більшість іноземних здобувачів вищої освіти підтвердили наявність різних послуг та підтримки, проте деякі іноземні здобувачі вищої освіти відчували необхідність у більшій кількості послуг, зокрема з мовної підготовки та культурної адаптації.

Також, важливим аспектом дослідження було вивчення відношення іноземних здобувачів вищої освіти до своєї освіти в Україні та їхніх планів на майбутнє. Більшість іноземних здобувачів вищої освіти підтвердили, що обрали Україну для отримання високоякісної освіти та бажають залишатися в Україні після закінчення навчання. Однак, деякі іноземні здобувачі вищої освіти виразили незадоволення своєю освітою в Україні та розглядають інші країни для продовження навчання.

Також ми залишили декілька блоків питань із відкритими відповідями, щоб іноземні здобувачі вищої освіти змогли поділитися власною думкою, щодо власного навчання та досвідом здобування освіти в українському закладі освіти (Графік 3).

У чому необхідна підтримка для студентів під час реалізації інклюзивного навчання в Закладі вищої освіти?

19 відповідей

- у підтримці від викладачів
- Задля виконання поставлених академічних задач
- У соціалізації і адаптації до студентського ритму життя
- Розуміння зі сторони студентів
- бути частиною групи, а не ізольованим
- В розумінні, деколи не входять в ситуації, коли задаю питання, чи дуже агресивно реагують
- Допомога в подоланні мовного бар'єру
- адаптація до нового навчального закладу (???)
- Оффлайн
- підтримка в процесі соціалізації
- Забезпечення доступу до інформації та матеріалів, розробка індивідуального навчального плану, залучення до навчального процесу, психологічна допомога
- Їх включеність, залученість
- Для форсованої адаптації та комфорту

Що б ви хотіли покращити в системі навчання іноземців в Україні?

13 відповідей

- На разі все окей, але потрібно враховувати, що пандус не означає широке приміщення чи прохід, іноді важко проїхати візком
- більшу взаємодію с студентами українцями
- Якісна університетська платформа для навчання онлайн, більше тестів.
- Підтримка та допомога в адаптації студентів з інших країн в освітнє середовище та студентське життя
- Органазаційні питання, більше практичних занять
- Напевно потрібно якісно організувати процес залучення і супроводу іноземців в Україні? Допомога з оформленням документів, детальне ознайомлення з умовами навчання та проживання. Бо якби я їхала навчатись за кордон, мені було б набагато спокійніше, якби я знала, що мене там чекають і я ознайомлена з усіма тонкощами навчання. Деякі агенства зазначають, що будуть допомагати іноземним студентам з пошуком роботи, місцем проживання і в принципі адаптацією до нової країни і її менталітету, але це не завжди правда

Графік 3. Потреби іноземних здобувачів вищої освіти

На основі отриманих результатів, було запропоновано деякі рекомендації для поліпшення ситуації для іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. Наприклад, рекомендується розробити програми мовної підготовки для іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти України, які не мають достатнього рівня знання української мови. Також, в дослідженні було виявлено потребу в покращенні комунікації між закладом освіти та іноземними здобувачами вищої освіти. Для цього рекомендується забезпечити більшу доступність інформації про умови вступу та навчання, а також про наявні послуги та підтримку. Крім того, було запропоновано забезпечити регулярний обмін інформацією між закладами освіти та іноземними здобувачами вищої освіти, щоб забезпечити більш ефективну підтримку та адаптацію.

Анкетування іноземних здобувачів вищої освіти дозволило з'ясувати деякі важливі проблеми, з якими стикаються іноземні здобувачі освіти в Україні. Це стосується, зокрема, складнощів з адаптацією до нового культурного середовища, нестачі інформації про умови навчання та життя в Україні, а також нестачі підтримки та послуг для іноземних здобувачів вищої освіти. Проте, дослідження також виявило позитивні аспекти для іноземних здобувачів вищої освіти, які навчаються в Україні. Це стосується високого рівня освіти, досвіду отриманого в українських закладах освіти та позитивного ставлення до іноземних здобувачів вищої освіти з інших країн.

На основі результатів дослідження, можна зробити висновок про необхідність подальших дій для поліпшення ситуації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. Зокрема, рекомендується забезпечити більш ефективну підтримку та послуги для іноземних здобувачів вищої освіти, поліпшити комунікацію між закладом освіти та іноземним здобувачами вищої освіти, збільшити доступність інформації про умови навчання та життя в Україні, та зберігати та підвищувати рівень якості освіти в Україні.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Наша держава прагне відігравати більшу роль у популяризації української освіти за кордоном. Зокрема, у квітні 2023 року було затверджено План заходів щодо популяризації можливостей вищої освіти в Україні для іноземних здобувачів вищої освіти до 2025 року. Він передбачає залучення практик із набору іноземних здобувачів вищої освіти, якими користуються за кордоном. Крім традиційних рекламних кампаній, виставок та форумів закладів освіти, передбачено створення єдиної платформи для вступу в заклади освіти України.

Системний процес подачі документів, допоможе українським закладам освіти стати привабливішими для іноземних здобувачів вищої освіти. Сьогодні, понад 70% іноземних здобувачів вищої освіти для вступу в заклади освіти України користуються послугами посередників. Не всі іноземні здобувачі вищої освіти цим задоволені. Посередники беруть додаткову комісію, але не завжди допомагають із розв'язанням проблемних питань в закладах освіти України. Тим часом, заклади освіти України нечасто виділяють ресурси на безпосередню комунікацію з іноземними здобувачами вищої освіти. Вони покладаються на посередники не лише в питаннях підготовки документів, а й в організації розміщення та побуту іноземних здобувачів вищої освіти.

Заклади освіти в інших країнах також співпрацюють із посередниками, але роль останніх значно менша. Жоден закладів освіти Європи, наприклад, не відмовляється від прямої комунікації з іноземними здобувачами вищої освіти. Саме прямий діалог та інтеграція іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища забезпечують їх лояльність до закладів освіти.

Заклади освіти в Україні є особливо вразливі, поки не запрацює електронна система вступу через єдину платформу, бо поки вступити до більшості закладів освіти України можливо, лише безпосередньо перебуваючи на території України. Таким чином, продовження терміну для вступу іноземних здобувачів вищої освіти

– необхідний крок у відповідь на виклики сьогодення. Адже через військовий стан в Україні багато іноземних здобувачів вищої освіти не можуть приїхати до України. У 2023 році зареєстровано в 5 разів менше запрошень на навчання іноземних здобувачів вищої освіти.

Важливою соціально-педагогічною умовою адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища закладів освіти України є спеціально розроблена програма адаптації, яка ґрунтується на концептуальних положеннях соціальних, педагогічних, психологічних, юридичних аспектах адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища закладів освіти України; заходи, що спрямовані на забезпечення соціо-культурної, психологічної, методичної, юридичної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти. Зіставлення отриманих даних анкетування іноземних здобувачів вищої освіти, засвідчили, що впроваджена різноманітна програма адаптації іноземних здобувачів вищої освіти до освітнього та соціального середовища закладів освіти України є ефективним інструментом адаптаційних процесів, позитивно впливає на всі складові адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ІНКЛЮЗІЇ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

3.1. Соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні

Соціально-педагогічні умови відіграють важливу роль в інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти України. Важливо підкреслити, що іноземні здобувачі вищої освіти відчують підтримку в новому освітньому та соціальному середовищі закладах освіти України. Цього можна досягти за допомогою системи соціально-педагогічних умов, які ми визначили в цій бакалаврській роботі.

Спробуємо проаналізувати ймовірні соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. Умовою успішної інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти є наявність досвіду адміністрування міжкультурною взаємодією в закладах освіти України. Адміністрування міжкультурною взаємодією має бути побудовано на принципах культурного різноманіття, взаєморозуміння, співпраці, підтримки іноземних здобувачів вищої освіти.

Необхідною умовою є наявність програм адаптації в закладах освіти для іноземних здобувачів вищої освіти. Програми адаптації для іноземних здобувачів вищої освіти мають допомогти у вирішенні проблем, пов'язаних з вивченням мови, культурними різницями та освітньою програмою. Освітні програми повинні включати певні етапи адаптації, від прибуття в країну до підготовки до вступних випробувань, надання належних орієнтаційних та допоміжних послуг для іноземних здобувачів вищої освіти. Це включає надання інформації про освітні програми, житло, інші ресурси. Заклади освіти можуть пропонувати послуги

мовної підтримки, щоб допомогти іноземним здобувачам вищої освіти, для яких мова навчання не є рідною.

Важливою соціально-педагогічною умовою інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти є забезпечення доступності освітніх програм в закладах освіти. Багато закладів освіти України пропонують підтримку іноземним здобувачам вищої освіти на різних етапах навчання.

Також можна віднести створення спеціальних програм, що спрямовані на підтримку іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти та адаптації до нового середовища життя. Ці програми можуть включати мовні курси, культурно-адаптаційні заходи, що допоможуть іноземним здобувачам вищої освіти краще зрозуміти середовище, де вони навчаються.

До соціально-педагогічних умов інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти в Україні можна віднести створення умов для побудови міжкультурного діалогу між іноземними здобувачами вищої освіти різних країн. Важливим є створення безпечного та ресурсного середовища. Цього можна досягти за допомогою різноманітних ініціатив, таких як інтернаціональні заходи.

Пошук ефективних каналів спілкування між іноземними здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками закладів освіти – ключове питання інклюзії. Це включає надання необхідної інформації про освітні вимоги, політику та процедури. Заклади освіти можуть призначати наставників, які допомагатимуть іноземним здобувачам вищої освіти орієнтуватись в освітніх, соціальних та адміністративних процесах.

Важливими є умови щодо надання чи допомогу в пошуку доступних варіантів житла для іноземних здобувачів вищої освіти. Багатьом іноземним здобувачам вищої освіти важко знайти доступне житло. Заклади освіти в Україні можуть допомогти, надавши доступні варіанти житла.

Фінансові проблеми іноземних здобувачів вищої освіти, тому що однією важливою умовою є – надання матеріальної підтримки від закладів освіти. Багато

іноземних здобувачів вищої освіти стикаються з фінансовими проблемами, включаючи високу плату за навчання в закладах освіти, витрати на житло, витрати на проїзд. Заклади освіти можуть надати фінансову підтримку, щоб допомогти подолати ці проблеми іноземних здобувачів вищої освіти.

Великий вплив на процес адаптації іноземних здобувачів вищої освіти повинен зробити науково-педагогічний працівник, куратор групи. Адже він перший, хто несе відповідальність за свою групу. Слід звернути особливу увагу на іноземних здобувачів вищої освіти. У освітньому процесі необхідно проводити різноманітні тренінги для встановлення міжособистісних контактів у групі іноземних здобувачів вищої освіти. Вони повинні заохочувати іноземних здобувачів вищої освіти. Іноземні здобувачі вищої освіти прийшли сюди, щоб досягти своєї мети: отримати вищу освіту. Велике значення має академічна група, яка оточує іноземних здобувачів вищої освіти. Академічна група координує іноземних здобувачів вищої освіти на співпрацю з іншими здобувачами вищої освіти.

Рекомендується створення додаткових курсів для іноземних здобувачів вищої освіти, де будуть викладатись українська мова, що дозволить їм краще зорієнтуватись в освітньому та соціальному середовищі. Важливим є створення міжнародного хабу в закладах освіти України, які буде забезпечувати підтримку іноземних здобувачів вищої освіти у вирішенні питань, що стосуються їх навчання та перебування в Україні.

До соціально-педагогічних умов, які впливають на інклюзію іноземних здобувачів вищої освіти, можна віднести створення сприятливого освітнього та соціального середовища для навчання та життя в закладах освіти в Україні. Важливо забезпечити науково-педагогічними працівниками, які мають досвід роботи з іноземними здобувачами вищої освіти та можуть забезпечити ефективне засвоєння ними освітньої програми. Необхідно забезпечити належний рівень

комфорту перебування іноземних здобувачів вищої освіти, надання медичної допомоги.

Надання належних допоміжних послуг має вирішальне значення для залучення іноземних здобувачів вищої освіти. Багато іноземних здобувачів вищої освіти стикаються з широким спектром проблем, включаючи тугу за Батьківщиною, культурний шок, фінансові труднощі тощо. Тому, заклади освіти в Україні повинні надавати адаптаційні послуги підтримки, послуги з питань соціально-педагогічного та психічного здоров'я, фінансову підтримку та освітні консультації, щоб допомогти іноземним здобувачам вищої освіти подолати ці труднощі та досягти успіху в освітньому процесі.

Створення інклюзивного середовища для іноземних здобувачів вищої освіти у закладах освіти України потребує багатогранного підходу, який стосується певних соціально-педагогічних умов. Це включає мовну підготовку, сприяння міжкультурної комунікації, боротьбу з дискримінацією та надання комплексних послуг підтримки.

Вирішуючи ці питання, заклади освіти можуть створити сприятливе освітнє та соціальне середовище для іноземних здобувачів вищої освіти, що дозволить їм досягати успіху в освітньому процесі. Крім того, заклади освіти повинні вирішувати проблеми дискримінації та упередженості. Іноземні здобувачі вищої освіти можуть зіткнутися з дискримінацією, що може створити перешкоди для залучення та негативно вплинути на їх здоров'я та благополуччя. Заклади освіти в Україні повинні вживати активних заходів для боротьби з дискримінацією.

Соціально-педагогічні умови для включення іноземних здобувачів вищої освіти у закладах освіти мають вирішальне значення для сприяння ресурсному середовищу для іноземних здобувачів вищої освіти. Заклади освіти в Україні можуть створити такі соціально-педагогічні умови, надаючи відповідні послуги, створюючи ресурсне середовище, надаючи послуги освітньої та особистої підтримки, створюючи канали зв'язку, створюючи можливості для соціальної

взаємодії та залучення іноземних здобувачів вищої освіти, надаючи варіанти житла, а також підтримку. Запроваджуючи ці соціально-педагогічні умови, заклади освіти в Україні можуть краще підтримувати та сприяти успіху своїх іноземних здобувачів вищої освіти.

Аналізуючи соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні, ми визначаємо наступні:

- освітні (технічне оснащення, методичні розробки, додаткова література тощо);
- соціально-культурні (центри підтримки іноземних здобувачів вищої освіти, соціальні хаби тощо);
- дозвілево-спортивні (туристичні клуби, спортивні гуртки тощо);
- особистісноорієнтовані (психологічна, юридична підтримка тощо) (Рисунок 6).

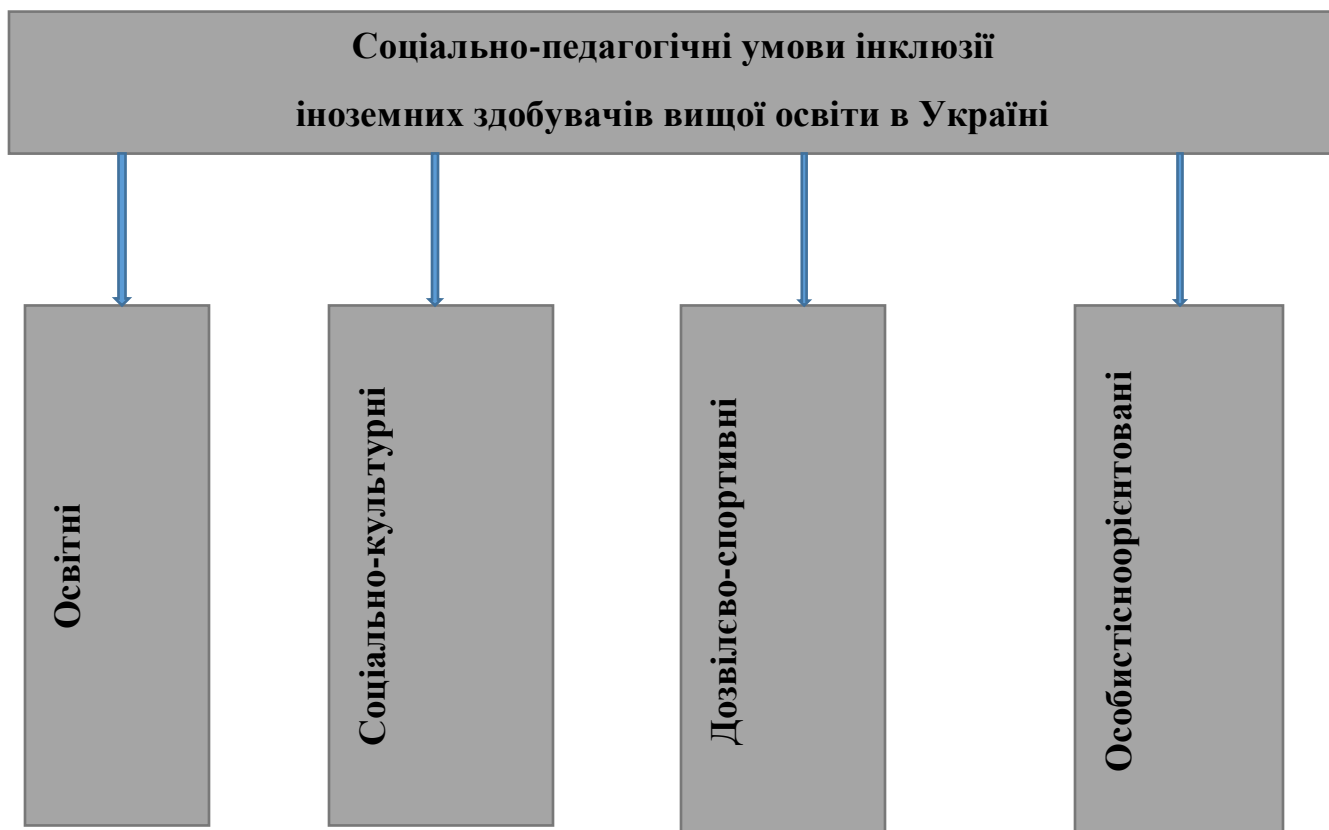

Рисунок 6. Соціально-педагогічні умови інклюзії

іноземних здобувачів вищої освіти в Україні

3.2. Методичні рекомендації щодо організації соціально-педагогічних семінарів з адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні

Інклюзивна освіта є важливим аспектом вищої освіти, особливо для іноземних здобувачів вищої освіти, які можуть зіткнутися з різними перешкодами в освітньому процесі закладах освіти в Україні. Розробка методичних рекомендацій щодо організації соціально-педагогічних семінарів з адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні може сприяти рівності, різноманітності та академічній успішності для всіх здобувачів вищої освіти.

Одним із найважливіших аспектів створення сприятливого освітнього та соціального середовища для іноземних здобувачів вищої освіти є розвиток соціально-педагогічних умов, які сприяють адаптації. Це включає низку факторів, від доступних приміщень закладів освіти та допоміжних послуг до адаптивних технологій навчання, які враховують різноманітні потреби та досвід іноземних здобувачів вищої освіти. Щоб створити адаптивні практики викладання для закладів освіти в Україні:

Визначемо потреби іноземних здобувачів вищої освіти: перш ніж розробляти будь-яку навчальну дисципліну, важливо зрозуміти потреби іноземних здобувачів вищої освіти. Цього можна досягти за допомогою різних технологій, таких як опитування, інтерв'ю тощо. Розуміючи цілі освітнього процесу іноземних здобувачів вищої освіти, можна розробити навчальні плани, які є відповідними, ефективними та комфортними.

Адаптивні програми мають ґрунтуватися на принципах універсального дизайну для навчання в закладах освіти України, який спрямований на надання різноманітних засобів представлення, вираження та залучення для всіх іноземних здобувачів вищої освіти. Це означає, що навчальні плани мають бути гнучкими, доступними та охоплювати всіх іноземних здобувачів вищої освіти, незалежно від їхн походження. Адаптивні плани можуть включати різні елементи, такі як

програми дисципліни, плани лекцій, цілі система оцінювання та механізми зворотного зв'язку.[31].

Однією з ключових рекомендацій є надання адаптаційних програм для іноземних здобувачів вищої освіти. Заклади освіти в Україні повинні надавати постійну підтримку іноземним здобувачам вищої освіти, включаючи освітні та особисті консультації, консультаційні послуги та можливості брати участь у діяльності спільнот закладів освіти України.

Ще одна важлива рекомендація – створити ресурсну культуру гуртожитку. Це передбачає не тільки визнання та цінування різноманіття іноземних здобувачів вищої освіти, але й створення можливостей для міжкультурної взаємодії. Щоб заклади освіти забезпечували культурні програми, щоб відзначати та інформувати про різноманітне походження іноземних здобувачів вищої освіти.

Важливою є ефективна комунікація між іноземними здобувачами вищої освіти та їх науково-педагогічними працівниками. Це передбачає не тільки розуміння культурних і мовних відмінностей, але й можливість уникнення освітніх та соціальних проблем, з якими стикаються іноземні здобувачі вищої освіти. Заклади освіти в Україні мають надавати цільову освітню підтримку іноземним здобувачам вищої освіти.

Визнається важливість звернення до підтримки іноземних здобувачів вищої освіти. Багато іноземних здобувачів вищої освіти відчувають тривогу, пов'язану з новим освітнім та соціальним середовищем, освітніми очікуваннями та культурними відмінностями. Заклади освіти мають надавати ресурси з консультативних послуг для підтримки іноземних здобувачів вищої освіти.

Наприклад, «Supporting International Students in Higher Education» містить поради та рекомендації для закладів освіти та науково-педагогічних працівників щодо кращої підтримки іноземних здобувачів вищої освіти. Визнаються проблеми, з якими стикаються іноземні здобувачі вищої освіти в закладах освіти, зокрема соціо-культурні та мовні бар'єри, освітні відмінності та соціальна

ізоляція. Пропонуються конкретні методики, щоб допомогти закладам освіти та науково-педагогічним працівникам краще зрозуміти ці проблеми іноземних здобувачів вищої освіти.

Однією з рекомендацій є надання адаптаційних програм для іноземних здобувачів вищої освіти. Заклади освіти повинні надавати постійну підтримку іноземним здобувачам вищої освіти, включаючи освітні та особисті консультації, консультаційні послуги.

Важлива рекомендація – створити ресурсну культуру гуртожитку закладів освіти. Це передбачає створення можливостей для міжкультурної взаємодії та розуміння іноземних здобувачів вищої освіти. Заклади освіти в Україні мають забезпечувати адаптаційні програми.

Важливість ефективної взаємодії між іноземними здобувачами вищої освіти та їх науково-педагогічними працівниками. Це передбачає не тільки розуміння соціокультурних, мовних відмінностей, але й проблем, з якими стикаються іноземні здобувачі вищої освіти. Рекомендується закладам освіти України надавати підтримку, щоб допомогти іноземним здобувачам вищої освіти досягти успіху в навчанні.

Визнається важливість звернення до благополуччя іноземних здобувачів вищої освіти. Багато іноземних здобувачів вищої освіти відчують тривогу, пов'язані з новим освітнім та соціальним середовищем, освітніми очікуваннями та соціо-культурними відмінностями. Рекомендовано закладам освіти України надавати ресурси для підтримки іноземних здобувачів вищої освіти [17].

Ресурс «Supporting International Students in Higher Education» [17] містить рекомендації для закладів освіти та науково-педагогічних працівників щодо кращої підтримки іноземних здобувачів вищої освіти.

Навчання для іноземних здобувачів вищої освіти ґрунтуватися на принципах рівності, різноманітності, інклюзії, ресурсності та має бути спрямоване на те, щоб іноземним здобувачам вищої освіти було комфортно.

Практики інклюзивного навчання іноземних здобувачів вищої освіти можуть включати різні стратегії. Одним з ключових аспектів інклюзивного навчання є забезпечення доступності матеріалів дисциплін та оцінювання для всіх іноземних здобувачів вищої освіти. Це може передбачати надання альтернативних форматів для матеріалів дисциплін.

Інклюзивне навчання також передбачає визнання, врахування, цінування різноманітних соціо-культурних, мовних особливостей іноземних здобувачів вищої освіти. Це означає розробку навчальної діяльності, яка враховує різні шляхи, за допомогою яких іноземні здобувачі вищої освіти можуть підходити до навчання, створення можливостей для іноземних здобувачів вищої освіти. Для іноземних здобувачів вищої освіти це може включати надання мовної підтримки, а також можливості для соціо-культурного обміну та міжкультурного навчання.

Освітній процес іноземних здобувачів вищої освіти – це постійний процес, який потребує постійного оцінювання, оптимізації.

Розширюючи тему інклюзивної освіти для іноземних здобувачів вищої освіти, існують результати науково-прикладних досліджень, які можуть надати додаткову інформацію [29]. Заклади освіти орієнтовані допоміжні послуги, які можуть допомогти іноземним здобувачам вищої освіти адаптуватись у новому освітньому та соціальному середовищі.

Важливим чинником сприяння інклюзії для іноземних здобувачів вищої освіти є розробка адаптованої навчальної програми для іноземних здобувачів вищої освіти, яка враховує різноманітне походження та погляди всіх здобувачів вищої освіти. Для забезпечення ефективного впровадження цих соціально-педагогічних умов закладам освіти важливо просувати ініціативи з інклюзії.

Підсумовуючи, залучення іноземних здобувачів вищої освіти до закладів освіти вимагає узгоджених зусиль для створення соціально-педагогічних умов, які б підтримували їх потреби та вирішували виклики, що постають перед ними.

Наразі, нами були розроблені соціально-педагогічні семінари з адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні (наприклад, Київського національного університету імені Тараса Шевченка). Запропоновано 4 теми:

1. Що цікавого я знаю про Украхну?
2. Історія закладу освіти в якому я навчаюсь.
3. Які структури закладу освіти мені можуть допомогти у разі потреби?
4. Я не один. Соціальні спільноти підтримки іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Соціально-педагогічні умови для включення іноземних здобувачів вищої освіти у закладах освіти мають вирішальне значення для сприяння ресурсному середовищу для іноземних здобувачів вищої освіти. Заклади освіти в Україні можуть створити такі соціально-педагогічні умови, надаючи відповідні послуги, створюючи ресурсне середовище, надаючи послуги освітньої та особистої підтримки, створюючи канали зв'язку, створюючи можливості для соціальної взаємодії та залучення іноземних здобувачів вищої освіти, надаючи варіанти житла, а також підтримку. Запроваджуючи ці соціально-педагогічні умови, заклади освіти в Україні можуть краще підтримувати та сприяти успіху своїх іноземних здобувачів вищої освіти.

Аналізуючи соціально-педагогічні умови інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні, ми визначаємо наступні:

- освітні (технічне оснащення, методичні розробки, додаткова література тощо);
- соціально-культурні (центри підтримки іноземних здобувачів вищої освіти, соціальні хаби тощо);
- дозвілево-спортивні (туристичні клуби, спортивні гуртки тощо);
- особистісноорієнтовані (психологічна, юридична підтримка тощо).

Нами були розроблені соціально-педагогічні семінари з адаптації іноземних здобувачів вищої освіти в Україні (на прикладі, Київського національного університету імені Тараса Шевченка). Запропоновано 4 теми:

1. Що цікавого я знаю про Украхну?
2. Історія закладу освіти в якому я навчаюсь.
3. Які структури закладу освіти мені можуть допомогти у разі потреби?
4. Я не один. Соціальні спільноти підтримки іноземних здобувачів вищої освіти в Україні.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі проведено аналіз соціально-педагогічних умов інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. Здійснено огляд теоретико-прикладних підходів щодо інклюзивної освіти іноземних здобувачів вищої освіти в Україні з акцентом на соціально-педагогічних аспектах.

Результати дослідження свідчать, що впровадження інклюзивної освіти іноземних здобувачів вищої освіти в Україні має свої особливості та потребує створення специфічних соціально-педагогічних умов. Аспекти цих умов включають адаптацію освітнього процесу до потреб іноземних здобувачів вищої освіти, забезпечення їх соціо-культурного впливу, а також формування ресурсного середовища закладів освіти України.

Для вдалої інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти необхідно залучати соціальних педагогів, практичних психологів, юристів, що мають достатній рівень підготовки та кваліфікації. Крім того, важливо лобювати державні програми, які сприяють створенню сприятливих умов для залучення іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти України.

Результати дослідження свідчать про необхідність розробки та впровадження ефективних соціально-педагогічних умов для інклюзії іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти України. Це сприятиме їх вдалому навчанню, адаптації та інтеграції в освітнє та соціальне середовище. Ці висновки можуть бути використані для подальшого розвитку політики інклюзивної освіти в Україні щодо іноземних здобувачів вищої освіти..

На основі проведеного дослідження можна зробити висновків.

По-перше, інклюзія іноземних здобувачів вищої освіти в закладах освіти в Україні вимагає створення спеціальних соціально-педагогічних умов, орієнтованих на їх потреби. Це включає розробку адаптованих освітніх програм,

забезпечення міжкультурної взаємодії, а також підтримку психологічного, соціального та особистісного добробуту іноземних здобувачів вищої освіти.

По-друге, успішна інклюзія іноземних здобувачів вищої освіти потребує активної участі соціальних педагогів, практичних психологів, юристів, медиків. Вони мають не лише розуміти підходи до інклюзивної освіти, а й володіти міжкультурною комунікацією з іноземними здобувачами вищої освіти.

По-третє, державні програми мають сприяти розвитку інклюзивної освіти для іноземних здобувачів вищої освіти. Необхідно створити законодавчу базу, яка забезпечуватиме рівні можливості для всіх іноземних здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Україна на міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=3758>
2. Таранченко О. М. Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні / О. М. Таранченко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – №4(80). – С. 87 – 96.
3. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94 (дата звернення: 14.09.2018).
4. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 2006 р. № 2-3 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2-3. – Ст. 36. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
5. Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю – Київ: за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту «Справедливе правосуддя», 2016. – 115 с.
6. Пам'ятка Про правила комунікації із людьми з інвалідністю [Електронний ресурс] // У рамках проекту «Університет рівних можливостей – Режим доступу до ресурсу: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/equal-opportunities/Pamyatka-pro-pravy-la-komunikaciyi-iz-lyudmy-z-invalidnistyu.pdf>.
7. Палько І. Толерантність (Tolerance) [Електронний ресурс] / Інна Палько – Режим доступу до ресурсу: http://eprints.zu.edu.ua/23739/1/Палько_I.PDF.
8. Наталія Олексіївна Терьохіна «Визнання результатів неформальної освіти дорослих: американський досвід», 2022. – 123 с.
9. МОН «Іноземні здобувач освіти в Україні» Режим доступу до ресурсу: <https://studyinukraine.gov.ua/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/>.

10. Коротєєва А. В Університеті «Україна» напрацьовано досвід організацій інклюзивного освітнього простору / А. В. Коротєєва // *Голос України*. – 2017. – 15 берез. (№ 47). – С. 13.
11. Концепція розвитку інклюзивної освіти «Університет рівних можливостей» Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс] // Вчена рада Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://senate.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/07/КОНЦЕПЦІЯ-університет-рівних-можливостей.pdf>.
12. Колупаєва А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / А. Колупаєва // *Завуч. Шкільний світ*. – 2013. – № 16. – С. 23 — 24. – Закінч. див.: *Завуч*. — 2013. — № 19. — С. 17—24.
13. Клипаченко І. В., Левков А. А. «Актуальні проблеми сучасної медицини» том 21, випуск 2 (74), 2022.
14. Декларація принципів терпимості. [Електронний ресурс]. – 16. 09. 1996. - Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text.
15. Гурська О. Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання / О. Гурська // *Директор школи. Шкільний світ*. – 2014. – № 10. – С. 16—33.
16. Кавун Ю. Інклюзивна освіта / Ю. Кавун, М. Ворон // *Дефектолог*. – 2008. — № 5. — С. 4 – 11.
17. Волгіна О. М. Соціальний супровід людей з інвалідністю на робочому місці: посібник / О. М. Волгіна, О. Л. Іванова; ПРООН в Україні, Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні». – К.: Ваіте, 2018. – 36 с.
18. Валентик, Н. Інклюзивна освіта: за й проти / Н. Валентик // *Директор школи. Шкільний світ*. – 2010. – № 14—15. – С. 45 – 52.

19. Буцан Г.П. Щодо підвищення якості та збільшення обсягу освітніх послуг для іноземних здобувач освіти / Г.П.Буцан, А.М.Самойленко // Вісник НАН України. – 2014. – С.40–47.
20. Бут Т., Эйнскоу М. Показники інклюзії: практичний посібник, 2021, 342 с.
21. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В. Бондар // Рідна школа. – 2011. – № 3. – С. 10 – 14.
22. Богиня Л. Деякі аспекти соціально-культурної адаптації іноземних здобувач освіти у процесі вивчення української мови / Л. Богиня // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Полтава, 2008. – Вип. 3. – С. 111-116.
23. Березіна С. Новини. Цикл тренінгів з інклюзії в освіті в КНУ [Електронний ресурс] / Світлана Березіна // Україно-китайський інноваційний центр КНУ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://univ.kiev.ua/news/10768>.
24. Бардіна-Віж'є О. Ю. Евристичний потенціал концептів «життєвий світ» та «комунікативна дія» у дослідженні процесу адаптації іноземних здобувач освіти до нових соціокультурних умов / О. Ю. Бардіна-Віж'є //Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С.623 – 628.
25. Балабан М. Консультації з інклюзивного навчання / М. Балабан // Освіта України. – 2014. – 17 лют. (№ 7). – С. 8 – 9.
26. Акредитаційний пакет «Інклюзія: архітектурна доступність та толерантність в університетській спільноті» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://asp.univ.kiev.ua/doc/NP_Baza_univ/Inclusion.pdf.
27. Tammy English «Homesickness and Adjustment Across the First Year of College: A Longitudinal Study»Режим доступу до ресурсу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5280212>.

28. Phenomenological Study on International Doctoral Students' Acculturation Experiences at a U.S. University Throy A. Campbell, University of Texas at Arlington, United States.

29. Maysa Jalbout and Katy Bullard «KEY TENSIONS IN REFUGEE EDUCATION» Режим доступу до ресурсу: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2022/11/Key-tensions-in-refugee-education_FINAL-VERSION-1.pdf.

30. Gnanaraj Chellaraj «The Contribution of International Graduate Students to US Innovation» Режим доступу до ресурсу: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9396.2007.00714.x?casa_token=D2_m2Vni5ZgAAAAA%3ATCn-pBe2JmAftmlFz_wxOCNmXwWqgNNDE2OV5ToAz-LcYzk4iO9Q0bTxYZM-ienwFE2WYPaolV5D7Dgdlw.

31. Anne Meyer, David H. Rose, & David Gordon «Universal Design for Learning: Theory and Practice» Режим доступу до ресурсу: <https://www.cast.org/news/2022/read-universal-design-learning-udl-theory-practice-free-clusive> <https://studyinukraine.gov.ua/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/>.

32. Токарук Л. С., Васильєва-Халатникова М. О., Чернуха Н. М., Дзін Цзіпін. «Соціалізація дітей із особливими освітніми потребами засобами інформаційно-комунікаційних технологій».

33. Чернуха Н. М., Васильєва- Халатникова М. О., Співак Я. О., Токарук Л. В. «Інклюзивні технології в роботі з дитиною з інвалідністю».

34. Чернуха Н. М., Васильєва- Халатникова М. О., Співак Я. О., Токарук Л. В. «Інклюзивна освіта: міжнародний досвід та українські реалії».

35. Васильєва-Халатникова М. О. «Педагогічні умови та особливості організації соціокультурного середовища інклюзії у закладі загальної середньої освіти для дитини з інвалідністю».

36. Chernukha N., Vasylieva- Khalatnykova M. Model of social and pedagogical support of children with disabilities in the educational process.

ДОДАТОК 1

АНКЕТА НА ТЕМУ: «ІНКЛЮЗІЯ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ»

1. В якому університеті Ви навчаєтесь?
2. На якому курсі Ви зараз навчаєтесь?
3. Яку мову викладання Ви обрали для навчання?
4. Чи відомо Вам про інклюзію?
5. Чи знаєте Ви про існування інклюзивної освіти?
6. З якими перешкодами Ви стикалися під час здобування вищої освіти?
7. Які із можливих заходів організовував заклад освіти, для Вашої адаптації?
8. Чи відчуваєте Ви себе повністю «включеним» в освітній процес, на рівні з іншими студентами?
9. Чи вдалося Вам адаптуватися в соціумі?
10. У чому необхідна підтримка для студентів під час реалізації інклюзивного навчання в закладі вищої освіти України?
11. Оцініть зручність приміщення Вашого закладу освіти.
12. Оцініть інклюзивність приміщення Вашого закладу освіти.
13. Чи надавалося Вам житло (гуртожиток) від Вашого закладу освіти?
14. Якщо "так", оцініть будь ласка умови наданого житла.

15. Що б Ви хотіли покращити в системі навчання іноземних здобувачів вищої освіти в Україні?